

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ◆ ΟΥΡΑΝΟΕΥΣΤΗΣ ΧΩΡΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ (Γ.Β. Μελέτη) 313
- ◆ ΔΟΞΑ ΕΝ ΥΨΙΣΤΟΙΣ (Ποίημα Γ. Βερίτη) 315
- ◆ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (Βασ. Κ. Σταθάκη) 316
- ◆ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (Δημ. Λαζομαμάτη) 320
- ◆ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙ-
ΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ 1912 -1913 (Τιμοθ. Ι. Τιμοθεάδη) 327
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΕΙΜΑΣΤΕ; (Πανοσμύτη) 336
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη) 337
- ◆ ΕΝΑΣ ΘΕΟΣ (Ποίημα Κ. Παλαμᾶ) 338
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ένημερώσεως τῆς Χ.Ε.Ε.) 339
- ◆ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 341

ΕΤΟΣ 65ov

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΑΡΙΘ. 636

€ 0,90

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν λήξη τοῦ ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαιρῶς τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2003.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2003 παραμένει ἡ ἴδια.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2003

Ἑσωτερικοῦ: € 9 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἠμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 65ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

Ἀριθ. 636

ΟΥΡΑΝΟΞΥΣΤΗΣ ΧΩΡΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

Παρά τις καυχησιολογίες τῆς ἐποχῆς μας, μιὰ πρωτοφανῆς ἠθικὴ φτώχεια, μιὰ τρομερὴ πνευματικὴ ἔνδεια, μαστίζει τὸν ἄνθρωπο τῶν διαστημικῶν πτήσεων. Ἔχει τὰ πάντα καὶ τίποτα δὲν ἔχει. Πεθαίνει μεσα στὴν ἐπαρση, στὴν ἀλαζονεία του. «Λιμῶ ἀπόλλυται» μέσα στὴν ὑπεραφθονία του. Ἡ εἰρήνη, ἀπὸ τὰ πιὸ πολυπόθητα ἀγαθὰ, ἐγίνε ὄνειρο ἀπραγματοποίητο. Ὁ οὐρανοξύστης τῆς φθορᾶς, τὸ βαβελικὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνταρσίας ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, ἐγίνε ἡ καταδίκη του, ὁ τάφος του. Γιατὶ τὸν ἔχτισε χωρὶς θεμέλιο. Τὸν ἔχτισε πάνω στὴν ἄρνηση τοῦ θεμελίου, ὅπως θὰ μᾶς ἔλεγε ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης. Καὶ πάνω στὴν ἄρνηση δὲν χτίζονται μεγαλόπρεπα οἰκοδομήματα, ἀλλὰ μόνο ἀχυροκαλύβες πού τις παρασύρει ὁ πρῶτος ἄνεμος. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μᾶς τὸ περιγράφει τόσο παραστατικὰ ὁ ἴδιος σοφὸς καθηγητὴς: «Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ζῆ μέσα σ' ἓνα αἶσθημα καταπτώσεως, χρεοκο-

πίας τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἐνὸς πολιτισμοῦ πού κατήντησε πνευματικῶς ἄδειος, σὰν τὰ γέρικα δένδρα πού ἔχουν τὸν ἐξωτερικὸ κορμὸ ἀνέπαφο, ἀλλὰ ἄδειο τὸ ἐσωτερικὸ καὶ περιμένουν τὴν πρώτη θύελλα, γιὰ νὰ πέσουν μὲ πάταγο στὴ γῆ».

Καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ὁ τεχνικός, ἐπειδὴ ἦταν ἄδειος ἀπὸ πνευματικὸ περιεχόμενο, ἄδειος ἀπὸ ἠθικὲς ἀξίες, ἔπεσε. Καὶ «ἦν ἡ πτώσις αὐτοῦ μεγάλη» (Ματθ. ζ' 27). Καὶ τὸ χειρότερο στὴν πτώση του συμπαρέσυρε καὶ τὸν ἔνοικό του, τὸν ἄνθρωπο. Καὶ τὸν ἔθαψε μέσα στὰ καπνισμένα ἐρείπια τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τῆς ἀναιτιολόγητης τρομοκρατίας, τῶν ναρκωτικῶν, τοῦ σαρκολατρισμοῦ, τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, τῆς μαγείας. Δὲν ὑπάρχει καμιά διάθεση νὰ ὑποτιμηθῇ ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς. Ἄλλωστε δὲν εἶναι λίγα τὰ ἐπιτεύγματά του στὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου. Ὅμως ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς χρεοκοπεῖ ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀρνεῖται τις πνευματικὲς ἀξίες ἢ διαγράφει

ἀπὸ τῆ ζωῆ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ.

Εἶπαν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς. Ὅταν ὁμως ὁ πολιτισμὸς ἀρνηθῆται τὴν ψυχὴν, τί πολιτισμὸς εἶναι; Δὲν μποροῦμε νὰ μιλάμε γιὰ πολιτισμὸν, ἀλλ' οὔτε γιὰ τεχνικὴ πρόοδο. Ἡ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται καὶ τὴν ἄρνηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ὁ ἀθεϊσμὸς καὶ ἡ ὑλιστικὴ νοοτροπία μετέβαλαν τὸν σύγχρονον τεχνικὸν πολιτισμὸν σὲ ἀπειλὴ καὶ κίνδυνον. Σκόρπισαν παντοῦ τὴν ἀγωνία καὶ τὸν τρόμον. Τὸν ἔκαναν νὰ κηρύξῃ πτώχευση. Ὁ ἄνθρωπος πτώχυνε σὲ ψυχὴν, σὲ καρδιά, σὲ αἰσθήματα ἀλτροῦισμοῦ, συμπόνιας, ἀγάπης.

Σὲ τί, λοιπόν, χρησιμεύει ἓνας τέτοιος πολιτισμὸς, ἀφοῦ ὁ κόσμος βρίσκεται ἀδιάκοπα σὲ ἀγχώδη κατάστασι, στὸ χεῖλος πάντοτε ἐνὸς ἀκήρυκτου πολέμου, σ' ἓνα τοξινωμένον περιβάλλον, πού ἀπὸ φυσικὸν κατήντησε ἀφύσικον καὶ ἀσφυκτικόν, σὲ μιὰ κατὰπτωση ἐξευτελιστικὴ τοῦ ἠθους καὶ τῶν ἠθῶν, μὲ διαλελυμένους ἢ ἀπαξιωμένους τίς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας, χωρὶς πίστη σὲ τίποτα, χωρὶς ἐλπίδα;

Ἡ μόνη βεβαιότητα, στὴν τραγικὴ ἀνασφάλεια πού νιώθει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, εἶναι ἡ ἀβεβαιότητα. Ἡ πιὸ συνηθισμένη ἱκανοποίηση, εἶναι τὸ μεγάλο ἀνικανοποίητο. Ἡ εὐημερία ἀντὶ νὰ φέρῃ κάποια ἄνεση, κάποια ξεκούραση, ἔγινε ἀνία, πλήξη, κενόν. Μπήκαμε σ' ἓνα ξέφρενον στροβιλισμὸν ἀνεξέλεγκτης τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀγωνιᾷ γιὰ τὸ ἀναπόφευκτον χάος, στὸ ὁποῖον στὸ τέλος θὰ ἐκσφενδονισθῆ. Καὶ δὲν πρόκειται γιὰ ἀπλὰς ὑποθέσεις, ἀφοῦ ἀποτελεῖ πιὰ τραγικὴ ἐμπειρία. Τὰ μηνύ-

ματα ἐπείγοντα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ παντοῦ, ἀπὸ τὸν διεθνή χῶρον. Ὁ ἄνθρωπος τρέμει μπροστὰ στὰ ἐπιτεύγματα του. Καὶ ἡ μόνη ἐλπίδα πού τοῦ ἀπομένει εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐπιστροφή. Ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀποτυχίας ἀπὸ τὴν ἄρνηση καὶ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ συνειδητοποίηση, ὅτι «οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται». Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Θεόν σημαίνει πάντα ἀπώλεια καὶ καταστροφή. Ἀπώλεια ὄχι μόνον τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς, τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς. Σημαίνει τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἐπιτευγμάτων του, τῶν κατακτήσεών του, τῆς ἐπιστήμης, πού ἀπὸ ὑπρέτης ἔγινε δυνάστης. Ἡ πρόοδος τῆς ἀπὸ ὄργανο στὴν ὑπηρεσία τῆς ζωῆς, ἔγινε μέσο στὴν ὑπηρεσία τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Ὅσοι ἀκολουθήσαμε τὸν ἄσωτον δρόμον τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τὸν Θεόν -καὶ ποίος μπορεῖ νὰ ἐξαίρεση τὸν ἑαυτοῦ του;- καιρὸς νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε καὶ στὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ «**ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου**» (Λουκ. ιε', 18), πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα, τὸ σύνθημα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀρχῆς τῆς τρίτης χιλιετίας. Ἔτσι καὶ ἡ ἐπιστήμη θὰ βρῆ τὸ δρόμον τῆς ἀληθινῆς δημιουργίας καὶ προόδου.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ ἄνθρωπος «**εἰς ἑαυτόν**». Νὰ ἀποβάλῃ τὴν ἔπαρση καὶ τὴν ἀλαζονείαν. Τὸ ὅτι μῆκε στὰ διαστημόπλοια δὲν σημαίνει πὼς κατὰκτησε τὸν οὐρανόν. Πολὺ περισσότερον δὲν

σημαίνει πώς κατάργησε τὸν Θεό. Γιατί ἡ πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ στο τέλος πλήττει μόνο τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο. Ἐξασθενίζει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐξασθενίσει ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ. Μαζὶ μὲ τὴν ὑποδάμηση τῆς πίστεως, ὑποδαθμίζεται καὶ ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα, ὑποδαθμίζονται καὶ ἐκτρέπονται καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Χωρὶς τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν Θεό, ὁ ἄνθρωπος γίνεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο λύκος. Πρέπει νὰ ἀγαπήσει, νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ συμφιλιωθῇ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ στο σημεῖο αὐτὸ πάλι φαίνεται τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Μᾶς πρόσφερε αὐτὴ τὴ συμφιλίωση καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴ καὶ τὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς, μὲ τὸν ἐρχομὸ στὴ γῆ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ Του, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ μᾶς προσφέρει, μέσα ἀπὸ τὴν ταπεινὴ φάτνη, τὸ ἀτίμητο αὐτὸ δῶρο. Ἀπαι-

τεῖται ὅμως καὶ ἡ ἐκ μέρους μας ἀποδοχὴ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑποταγῆς στο ἅγιο θέλημά Του. «**Δικαιωθέντες ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ**» (Ρωμ. ε' 1). "Ἄν ἡ ἁμαρτία, ἡ ἀποστασία, προκαλέσει, ὄχι ἀπλῶς ἀποξένωση, ἀλλὰ ἐμπόλεμη κατάσταση πρὸς τὸν Θεό, ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ μᾶς χάρισε τὴ δικαίωση, «**οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθημεν**» (Ἐφεσ. β' 13). Μᾶς εἰρήνευσε μὲ τὸν Θεό, διότι «**αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν**» (14). Καὶ ἡ εἰρήνη αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπλῆ κατάπαυση ἐχθρότητας, ἀλλὰ στενὴ φιλία. Ἡ εἰρήνευση μὲ τὸν Θεὸ εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιὰ νὰ εἰρηνεύσει ὁ κόσμος. Νὰ εἰρηνεύσει ὁ ἄνθρωπος. Νὰ ἐπικρατήσῃ σὲ ὅλο τὸν πλανήτη μας ἡ «**ἐπὶ γῆς εἰρήνη**» καὶ ἡ «**ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία**» (Λουκ. α' 13). Ὁ οὐρανοξύστης νὰ ἀποκτήσῃ θεμέλιο.

Γ. Β. ΜΕΛΕΤΗΣ

ΔΟΞΑ ΕΝ ΥΨΙΣΤΟΙΣ

.....
*Τ' ἅγια σου σπάργανα φιλοῦμε
μπροστά σου ἐδῶ γονατισμένοι,
καὶ ταπεινὰ παρακαλοῦμε,
σὲ Σένα ὀλόψυχα δοσμένοι,*

*δῶσε γαλήνη, Βασιλιά μας,
παντοῦ καὶ μέσα στὴν καρδιά μας.
Στείλε γλυκεῖα παρηγοριὰ
σὲ πολίτεῖς καὶ χωριά.*

*Δέξου, Χριστέ, τὴν προσευχή μας,
κι' ἄς γίνῃ Φάτνη σου ἡ ψυχὴ μας.
Κάνε ν' ἀνθίσουν ἄσπροι κρίνοι,
ὅπου περίσσεψαν οἱ θρῆνοι.*

*Μέσ' στὶς ψυχὲς νὰ φέξῃ ἡ Γλίσις,
πεντάκτινο ἄστρο τῆς αὐγῆς,
κι' ἄς ποῦν τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις
γλώσσες, λαοί, φυλὲς τῆς γῆς.*
.....

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἀμφισβητήσεις καὶ ἱστορική πραγματικότητα

Α΄

Μέσα στις ποικίλες ἀμφισβητήσεις, πού δίνουν τὸν χαρακτήρα τῆς συγχύσεως, ἢ ὅποια ἐπικρατεῖ στις σύγχρονες κοινωνίες εἶναι καὶ ἐκεῖνη πού ἀφορᾷ στὸν ὄρο ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς. Καὶ ἡ ἀμφισβήτηση αὐτὴ διατυπώνεται συχνὰ πυκνὰ ἄλλοτε μὲν ἀπὸ ἐπίσημα χεῖλη καὶ ἄλλοτε συναντᾶται σὲ διάφορα ἔντυπα «προσδευτικῶν» συνήθως ἀντιλήψεων, γιὰ νὰ ἐπαναφέρουν στὴν μνήμη παλαιὲς ἀπόψεις τοῦ γάλλου ἱστορικοῦ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ΙΘ΄ αἰώνα Emile Brehier, ὁ ὅποιος ἔλεγε, ὅτι ἡ συνάντηση τοῦ ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία ὑπῆρξε τὸ φρικτότερο γεγονός στὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἀντίθετα ἄλλη ἐπικρατοῦσα ἀντίληψη, ὅπως τὴν διετύπωσε ὁ Paul Valery γιὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ -ὁ ὅποιος προφανῶς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ἐκείνων τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ τῆς ρωμαιοκρατίας- εἶναι ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖ σύνθεση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ ἀλληλοσυγκρουόμενες αὐτὲς ἀπόψεις δίνουν τὴν ἀφορμὴ γιὰ μία πλέον λεπτομερῆ ἐξέταση τοῦ θέματος.

Φορεῖς τῶν δύο αὐτῶν πνευματικῶν κόσμων εἶναι δύο ἱστορικοὶ λαοί, ὁ Ἰσραὴλ καὶ ὁ Ἕλληνας. Ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὁ φορέας τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως μέσω τοῦ Μωϋσέως, τῶν προφητῶν καὶ τέλος δι' Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀντίθετα καὶ κατὰ κύριον λόγον, ἡ ἑλληνικὴ διανόηση ἐπιχειρεῖ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ δώσει ἀπαντήσεις στὰ μεταφυσικά καὶ

ἀνθρωπολογικά ἐρωτήματα. Τὰ μηνύματα τὰ ὅποια ἐκπορεύονται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὴν Καινὴ Διδαχὴ ἔχουν οἰκουμενικὸ νόημα καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐθνικὲς ιδεολογίες ἀποτελεῖ παραχάραξη τῆς πανανθρώπινης ἐμβελείας τῶν. Καὶ ὁ λόγος γιὰ τὴν παρατήρηση αὐτὴν, εἶναι ὅτι οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπικριτὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικαλοῦνται τὸ ἐπιχείρημα ὅτι αὐτὸς ἔχει ἰουδαϊκὴ προέλευση καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴ δουλειὰ ἔχομε ἐμεῖς ὡς Ἕλληνες μὲ αὐτὴν τὴν διδασκαλία. Ἀκριβῶς δὲ τὸ οἰκουμενικὸ πνεῦμα, τὸ ὅποιο διέπει τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν Ἕλληνισμὸ προσδίδει σὲ αὐτοὺς μία ὑπερεθνικὴ ἀποστολή, ἢ ὅποια στὴν διάρκειά τῶν αἰώνων πού προηγήθηκαν συνετέλεσε καὶ στὴν γένεση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Β΄

Τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἐπιχειροῦν μὲ ἀποκλειστικὸ τρόπο διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ δώσουν ἀπάντηση στὰ μεγάλα ἐρωτήματα ἐκφράζοντας ποικίλες ἀπόψεις ἀπὸ ἄκρως ἰδεαλιστικὲς ἕως καὶ ὑλιστικὲς χωρὶς ποτὲ νὰ ὑπάρξει μία συγκεκριμένη ἐνιαία ἐπικρατοῦσα ἑλληνικὴ θέση καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος εἶναι πολυφωνικός, κάτι τὸ ὅποιο ζοῦμε ἀπὸ τὸν ΙΗ΄ αἰώνα -αἰώνα τοῦ Διαφωτισμοῦ- καὶ ἐμεῖς στοὺς καιροὺς μας.

Ἀντίθετα ἡ Θεία Ἀποκάλυψη παγιώνεται βασικά μὲ μία δογματικὴ διδασκαλία, σὲ μιὰ κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συγκεκριμένη.

Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μία οὐσιαστικὴ διαφορὰ, τὴν ὅποια ἔρχεται ἡ ἱστορικὴ πρακτι-

κή διὰ μέσου τῶν αἰώνων ποὺ ἀκολούθησαν νὰ μειώσει τὶς ἀποστάσεις καὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συνυπάρξεως τῶν δύο αὐτῶν πνευματικῶν ρευμάτων νὰ προκύψει τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖο συνηθίζεται νὰ λέγεται ἑλληνοχριστιανικὴ παράδοση.

«Ἡ Ἀποκάλυψη, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καταγράφεται ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ὁ Λόγος αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶναι συνάμα θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς ἔχει μία ριζικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸν λόγο τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τὴν φιλοσοφία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ δηλώνεται σαφῶς ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν: «Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». Τίθεται ἔτσι ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία οὐδέποτε ἔθεσε τὴν ἀξίωση τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας· ἄλλωστε ἄς φιλοσοφία δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ πράξει»¹.

Γ'

Ἀπὸ πολὺ ἔνωρις, ἀπὸ τὰ πρῶτα δῆματα τοῦ ἀρχέγονου Χριστιανισμοῦ, μέσα στὰ γεωγραφικὰ πλαίσια τοῦ οἰκουμενικοῦ κράτους τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, ὅπου ἐδέσποζε τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, στὰ ὅποια πνευματικὰ κέντρα τοῦ ἀπέραντου αὐτοῦ κράτους ἢ συνάντηση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ ἦταν ἀναπόφευκτος. Καὶ στὴν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μείνει ἀνερμήνευτος, ἔπρεπε νὰ ἐρμηνευθεῖ. Ἡ ἐρμηνεία δὲ αὐτὴ θὰ ἐγίνετο κατ' ἀνάγκην μὲ τὸν λόγο τῶν ἀνθρώπων. Ἰκανὸς ὅμως ἀνθρώπινος λόγος γιὰ νὰ ἐρμηνεύσει τὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν ἑλληνικόν, διότι δὲν ὑπῆρχε ἄλλος φιλοσοφικὸς λόγος ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας. Ἡ ἐρμηνεία ἦταν ἀναγκαία καὶ γιὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀπέναντι στοὺς ἐθνικούς, στοὺς Ἑλληνες. Ἐτοίμη ἦδη οἱ πρῶτοι ἀπολογητὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ, χρησιμοποίησαν τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία παρὰ τὶς διαφορὰς μεταξύ αὐτῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Μέσα στὸν πολυφωνικὸ λόγο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἐντάσσεται καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀνομάσθηκε «σπερματικὸς λόγος», δηλαδὴ οἱ συγγενεῖς ἀλήθειες αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνες τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως. Αὐτὸ εἶναι μία ἰδέα, ἡ ὁποία συναντᾶται καὶ στοὺς πρῶτους ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεῖς, ποὺ σημαίνει δηλαδὴ ὅτι ὑπῆρξε κάτι σὰν προχριστιανικὸς Χριστιανισμὸς. Ἐνας φιλοσόφος καὶ μάρτυς ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος μιλώντας γιὰ τὸν σπερματικὸν λόγο, ἐπισημαίνει τὸ γεγονός αὐτό, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο θέτει τὸ ζήτημα γιὰ κοινὴ πορεία τοῦ σπερματικοῦ λόγου μὲ τὸν Χριστιανισμὸ.

«Ὁ σπερματικὸς λόγος ἦταν μία πραγματικότης ποὺ ἀσκούσε τὴν ἐπίδρασίν της στὸν ἑλληνισμὸ καὶ ἀντίστροφα φυσικά. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς. Ὁ σπερματικὸς λόγος εὑρίσκει στὸν ἑλληνισμὸ τὸ πιὸ πρόσφορο ἔδαφος γιὰ νὰ γονιμοποιηθεῖ ἀπλούστατα διότι ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἦταν πνευματικὸς πολιτισμὸς. Καὶ αὐτὸ ἐτοίμαζε τὸν ἄνθρωπο νὰ δεχθεῖ κατόπιν τὴν διακήρυξιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, ὅτι «πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνώντας Αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» καὶ νὰ ἀγκαλιάσει τὸ σύνθημα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «ἐν καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γραμμάτων». Ἐτοίμη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ ὑποπεύεται κἄν, σὰν πνευματικὸς πολιτισμὸς ποὺ ἦταν, ἐτοίμαζε τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ δεχθεῖ καὶ νὰ ἀφομοιώσει τὸ πνευματικὸ μήνυμα τοῦ «λόγου τοῦ Σταυροῦ»².

Ἡ ἀνθρωπολογικὴ στροφὴ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ πέρα ἦταν ὁ συνδυαστικὸς κρῖκος μὲ τὴν χριστιανικὴν διδασχὴ. Ἐτοίμη καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκευτικὴ ἀποδοχὴ, ὅχι σὰν ἀρχαία θεολογία, ἀλλὰ σὰν θεοσεβὴς φιλοσοφία ἦταν ἕνα προπαρασκευαστικὸ στάδιο γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος.

Δ'

Ἡ στροφὴ ὅμως τῶν μεγάλων Χριστιανῶν Πατέρων πρὸς τὴν φιλοσοφία δὲν κα-

ταφάσκει σὲ ὅλην τὴν προηγουμένη παράδοση. Οἱ Ἐκλεκτικοὶ καὶ οἱ Ἐπικούρειοι ἀπορρίπτονται. Ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη θὰ χρησιμοποιηθοῦν ὀρισμένες ἔννοιες ἀπὸ τοὺς Πατέρες, ἰδίως κατὰ τοὺς ἀγῶνες κατὰ τῶν αἰρέσεων. Ἡ Στωϊκὴ βέβαια φιλοσοφία θὰ ἀσκήσει ἀξιόλογη ἐπίδραση στὴν ἐννοιολογικὴ οἰκοδόμηση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ σύστημα ὅμως τὸ ὁποῖο θὰ ἀποτελέσει ἀνεξάντλητη πηγὴ καὶ πραγματικὸ ὄπλαστάσιο γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τῶν ἀγῶνων τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον ὄλων τῶν αἰρέσεων εἶναι τὸ σύστημα τοῦ Πλάτωνος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τῆς Ὁρθοδοξίας ἐγίναν κυρίως στὴν Ἀνατολὴ καὶ ὄχι στὴ Δύση, ἡ ὁποία παρελάμβανε τὶς λύσεις ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, γι' αὐτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ φιλόσοφος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Πλάτων, ἐνῶ κατὰ τον Μεσαίωνα φιλόσοφος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, μέσω κυρίως τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, ἐγίνε ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς θὰ συναντήσουμε ἰδέες συγγενικὲς μὲ τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. «Καὶ καμμιά φορὰ διαβάζοντας κομμάτια ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα, ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτη, ἀπὸ τὸν Πλούταρχο, τὸ Ἡράκλειτο τὰ χάνεις ξεχνᾶς τὶς χρονολογίες καὶ δὲν ξεκαθαρίζεις μέσα σου, ἂν αὐτὰ ποὺ διαβάζεις ἀνήκουν στὴν ἐποχὴ πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἢ εἶναι χριστιανικὰ κείμενα. Καὶ ἀκόμη ὅταν διαβάσεις μία προσευχὴ τοῦ Ἐπικτήτου (ποὺ ἔζησε μὲν γύρω στὸ 60 μ.Χ. ἀλλὰ δὲν ἦταν Χριστιανός) σκέπτεσαι ἂν αὐτὴ δὲν μπορούσε νὰ μπεῖ σὲ ἓνα χριστιανικὸ προσευχητάριο. Ὅλα αὐτὰ εἶχε στὸ νοῦ του ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅταν στὸν Ἄρειο Πάγο ἀπευθυνόμενος στοὺς Ἀθηναίους συνόψιζε τὴν πνευματικὴ δίψα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ μὲ ἐκείνη τὴν φράση: **«Ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὖροιεν καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασαι.** Αὐτὴ τὴν ἐκζητήση, αὐτὴ τὴν δίψα, αὐτὴν τὴν ψυχικὴ καλλιέργεια προσέφερε ὁ Ἑλληνισμὸς στὸ μῆνυ-

μα τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὅταν οἱ Μάγοι ἔφεραν στὴν Βηθλεὲμ τὰ δῶρα των, ὁ Ἑλληνισμὸς ἔφερε στὴν φάτη μᾶς περίπου χιλιετίας ψυχικὴ καλλιέργεια, ποὺ θὰ ἦταν ἡ προπαρασκευὴ γιὰ νὰ δεχθεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα» ὅπως καὶ προηγουμένως ἐγράφη.

» Δὲν ἐδημιούργησε, λοιπόν, τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα ὁ Ἑλληνισμὸς. Ὁχι! Διεμόρφωσε ὅμως τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ μπορεῖ νὰ προσλάβει τὸ μῆνυμα αὐτό. Τοῦ ἔδωσε μία προσληπτικὴ καλλιέργεια, ποὺ οὔτε οἱ Ἑβραῖοι, οὔτε οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν. Ἐὰν τὸ μῆνυμα αὐτὸ ἔμενε μόνον στοὺς Ἑβραίους ὁ Χριστιανισμὸς δὲν θὰ ἦταν Χριστιανισμὸς. Καὶ ὁ Κύριος ἤξερε τί ἔλεγε, ὅταν μαθαίνοντας ὅτι μερικοὶ Ἕλληνες ζητοῦσαν νὰ τὸν γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ, εἶπε **«νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»**³. Καὶ ὅταν συνέβαιναν αὐτά, ὅταν δηλαδὴ μερικοὶ Ἕλληνες ζητοῦσαν νὰ γνωρίσουν τὸν Ἰησοῦ καὶ ὅταν ὁ Παῦλος περιόδευε τὶς ἐλληνικὲς πόλεις καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τοῦ Αἰγαίου, ὁ λαὸς αὐτὸς -ποὺ ἦταν ἄλλοτε ὁ ὠραῖος ἔφηβος τῆς ἱστορίας- καὶ οἱ ὅποιοι διαλεχτοὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τραβοῦν τὰ κουρασμένα θήματα τῆς ἱστορικῆς τους ἀποστολῆς μὲ γερασμένο ὕψος. «Ἐπρεπε νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ Χριστιανισμὸς γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ νέα ζωὴ ὁ λαὸς αὐτὸς καὶ μαζί του ὁλόκληρος ὁ κόσμος ποὺ ἐπήγαγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα»⁴.

Ε'

Ἐκτοτε ἀκολούθησαν δεκαεξὶ αἰῶνες. «Ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος πρωτοχριστιανισμὸς ποὺ ἔφερε καὶ μίαν ὠραία ἀντιμετώπιση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ ποὺ ὀδήγησε στὸν χρυσὸ αἰῶνα τῆς Χριστιανοσύνης, ἐτελείωσε μὲ τὸν Δ' αἰῶνα»⁵.

Στὴν συνέχεια ὅλες οἱ χρονικὲς περιόδου τοῦ Βυζαντίου δὲν παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν πνευματικὴ ἀκτινοβολία. Ὑπάρχουν καὶ αἰῶνες ἄγονοι. «Μετὰ πνευματικὴ νέκρωσις καὶ στασιμότητα ἐν Βυζαντίῳ δύο περίπου αἰῶνων, ἐπέρχεται αἴφνης ἀναγέννησις τῶν

γραμμάτων, τῆς ὁποίας τὸν φαινότατον πυρσὸν ἐκράτησεν ὁ Φῶτιος, διὰ τῆς μεγάλης διανοίας του, φωτίσας τὸν κόσμον τὸν ἑλληνικόν. Ἡ μεγαλοπρεπὴς τῆς ὄντως γιγαντώδους αὐτοῦ μορφῆς ἐμφάνισις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἠγανάξῃ τοὺς σπινθῆρας τῆς νέας ζωῆς, κατέλαβε τὸ κεντρικὸν σημεῖον τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ» σύμφωνα μὲ τὴν ἀποτίμηση τοῦ ἔργου τοῦ Μεγάλου Φωτίου ἀπὸ τὸν σοφὸν ἱεράρχη καὶ ἀκαδημαϊκὸν μακαριστὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον (1868 - 1938). Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ ἀποσιωπήσει κανεὶς ὅτι στοὺς αἰῶνες αὐτοὺς δὲν ὑπῆρξαν περιπτώσεις ἐκδηλώσεων φανατισμοῦ καὶ ἀντιπαλότητος ἔναντι τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν μνημείων του, δεδομένου ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου δὲν εἶχαν οὔτε ἑλληνικὴ καταγωγή, οὔτε καὶ ἑλληνικὴ παιδεία.

Βασικὴ ὅμως γραμμὴ στοὺς αἰῶνες αὐτοὺς ἦταν ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ διατήρηση τῆς ἀρχαίας πνευματικῆς κληρονομίας, γεγονὸς στὸ ὁποῖο ὀφείλεται καὶ ἡ διάσωση τῆς πολύτιμης ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας. Καὶ παράλληλα μὲ αὐτὰ τὸ Βυζάντιο μᾶς ἐκληροδότησε τρεῖς σπουδαίους θησαυροὺς: Τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (161 τόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας) τὰ πρακτικὰ τῶν Συνόδων, ποὺ καθόρισαν τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, τὴν θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία τελεῖται μέχρι καὶ σήμερα καὶ τὴν ὄλην ὑμνολογία, καὶ ὅλα αὐτὰ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μακρὰ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας κατὰ τὴν ὁποίαν περὶ τὸ μέσον αὐτῆς ξαναρχίζει καὶ πάλι ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. «Νὰ ποὺ συναντῶνται καὶ πάλιν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, μὲ συνδετικὸ κρίκο -ποῖός θὰ τὸ πίστευε- τὴν σκλαβιά. Πάει τώρα ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀντιπαλότητα κατὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀρχίζουν σιγὰ σιγὰ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ ἐκδίδονται. Ὅσοι ἔχουν διαβάσει τὸ ὠραῖο διήγημα τοῦ Κοραῖ «Ὁ Παπατρέχας» βλέπουν μὲ τὴν συγκινητικὴν τρόπο ὁ ὑπόδουλος

χριστιανικὸς κλῆρος δίνει ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του, γιὰ νὰ χρηματοδοτηθεῖ μία ἐκδοσις τοῦ Ὀμήρου»⁶.

ΣΤ'

Ἔτσι διαμορφώθηκε ἱστορικὰ τὸ ἑλληνικὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖο συνηθίσαμε νὰ τὸ ἐπικαλούμεθα συχνά, πῶς συχνά καὶ πῶς πρόχειρα ἀπὸ ὅ,τι ἀρμόζει. Μὲ τὴν τάση, μάλιστα, πρὸς τὴν εὐκολία καὶ τὴν πνευματικὴ ὀκνηρία, ποὺ χαρακτηρίζει πολλὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις μας, νομίζουμε ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἐπικλήσις τοῦ «ἑλληνοχριστιανικοῦ» γιὰ νὰ λύσουμε ὅλα μας τὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ νὰ ἀποστομώσουμε κάθε ἰδεολογικὸν ἀντίπαλον.

«Ἀσφαλῶς εἶναι μεγάλο λάθος, νὰ φανταζόμαστε πὼς τὸ ἑλληνικὸ χριστιανικὸ πνεῦμα εἶναι κάτι ποὺ διατυπώθηκε μία γιὰ πάντα καὶ ποὺ παραμένει στατικὸ στὶς διβλιοθηκῆς μας, στατικὸ καὶ ἀναλλοίωτο στοὺς αἰῶνες. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶναι σύνθεσις, ποὺ τὴν ἀποτελοῦν ζωντανὰ στοιχεῖα καὶ μάλιστα «ζέοντα», ποὺ ὀλοένα κινοῦνται καὶ ἀκολουθοῦν συνθήκες ἐξελισσόμενες. Εἶναι δηλαδὴ κάτι ποὺ πρέπει κάθε ἐποχὴ νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ τὸ ἀναπροσαρμόσει στὴν ζωὴ καὶ τὴν ἐμπειρία της»⁷.

Μία τέτοια ἐνεργὸς στάσις τῶν πιστῶν χριστιανῶν εἶναι μία ἔμπρακτῃ ἀπάντησις στοὺς ἐπικριτὲς καὶ στοὺς ἀμφισβητήτες τῆς ιδέας καὶ τοῦ ὄρου: «Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ι. Ν. Θεοφωρακόπουλου: «Ἑλληνισμὸς καὶ ὀρθόδοξος παράδοσις». Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», Μάιος 1963, σελ. 164.
2. Ἀλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες» ἐκδόσεις «Συζήτησις», Ἀθήνα 1978, σελ. 81.
3. Ἀλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες» σελ. 83.
4. Παναγιώτῃ Κανελλόπουλου: «Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ μας» σελ. 19.
5. Ἀλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες» σελ. 91.
6. Ἀλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες» σελ. 100.
7. Γ. Θεοτοκά: «Πνευματικὴ Πορεία», ἐκδοσις «ΕΣΤΙΑ» 1994, σελ. 126.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ὡς ὀλοκληρωτισμὸς μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ τὸ κρατικὸ σύστημα ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀσκήσει ἄμεσο ἔλεγχο πάνω σὲ ὅλες τὶς σημαντικὲς λειτουργίες τῶν κυριότερων ἐθνικῶν θεσμῶν, ἀπὸ τὶς ἐνοπλές δυνάμεις, τὴν οἰκονομία, τὸ δικαστικὸ σύστημα, τὶς ἐκκλησίες καὶ τὸν πολιτισμὸ.

Ἐλεγχὸ ποὺ δὲν περιορίζεται μόνον στοὺς θεσμοὺς ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ σὲ ὅλες τὶς πτυχές τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν τὶς ὁποῖες ἐπιχειρεῖ νὰ κατευθύνει πρὸς ἓνα οὐτοπικὸ ὄραμα ποὺ ἔχει θέσει ὡς σκοπὸ (π.χ. τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ, τὴ φυλετικὴ καθαρότητα, τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννησι κ.-λ.π.), τὴν ἀξία τοῦ ὁποῖου σκοποῦ τοποθετεῖ πάνω ἀπὸ τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν του, χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ πρὸς τοῦτο θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα, τὰ ὁποῖα «ἐξαγιαζόνται» ἀπὸ τὸν ὑπέροστο σκοπὸ γιὰ χάρι τοῦ ὁποῖου λαμβάνονται.

Τέτοια μέσα εἶναι: Ἡ ἀπομόνωσι τῶν πολιτῶν ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τὸν γύρω κόσμον, ἡ φήμιση κάθε φωνῆς ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἰδεολογία ἢ τὶς πράξεις τοῦ καθεστώτος, ἡ ὀλοκληρωτικὴ χειραγώγησι τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας, ἡ ἀνάδειξι τῆς προπαγάνδας σὲ πανίσχυρο ὄπλο ἐξαπατήσεως καὶ κινητοποιήσεως τῶν μαζῶν, ἡ ἀσφυκτικὴ ἀστυνόμευσι τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν, ἡ πολιτικὴ τῆς συνεχοῦς δίαις καὶ μαζικῆς τρομοκρατίας κ. ἄ.

Ἡ ἀνάπτυξι τῶν μεθόδων κρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ καὶ ἰδιαίτερα τῆς τεχνολογίας ἔθεσε στὴ διάθεσι τῶν σύγχρονων ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων ἓνα ὀλόκληρο ὀπλοστάσιον μέσων προστασίας καὶ καταπιέσεως, χάρι στὸ ὁποῖο τὰ καθεστώτα αὐτὰ μπόρεσαν νὰ ἐδραιωθοῦν καὶ νὰ ἀποκτήσουν δομὲς καὶ μηχανισμοὺς τόσο σταθεροὺς, ποὺ ἀποδείχθηκε ἐξαιρετικὰ δύσκο-

λο ἢ σχεδὸν ἀδύνατο νὰ ἀνατραποῦν ἐκ τῶν ἔσω μὲ ἐπαναστατικὲς διαδικασίες.

Δὲν θέλει συζήτησι πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ καταπιεστικὰ καθεστώτα εἶναι καθαρὰ ὑλιστικὰ καὶ ἀθεϊστικὰ κι αὐτὴ εἶναι ἡ κοινὴ μήτρα ἀπ' τὴν ὁποῖα ἐκπορεύεται ἡ σκληρότητα καὶ ἡ ἀπανθρωπεία τους, ποὺ ἐκδηλώνεται κυρίως στὸ πεδίο τῆς ἐγκληματικότητος.

Ὁ Χριστὸς μιλώντας στοὺς μαθητές του ἔδωσε μιὰ πολὺ παραστατικὴ εἰκόνα τῆς καταπιεστικότητος καὶ ἀπανθρωπείας τῶν ἀνάλογων καθεστώτων τῆς ἐποχῆς του λέγοντάς τους πὼς «οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν» (Ματθ. κ', 25 - Μάρκ. ι', 42) γιὰ νὰ τονίσει στὴ συνέχεια πόσο ἀσυμβίβαστη εἶναι ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ πρὸς τὴ στάσι τῶν ὀπαδῶν του μὲ τὸ «οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν...».

Οἱ τρεῖς μεγάλοι ὀλοκληρωτισμοὶ ποὺ ἀναδύθηκαν στὴν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ πρῶτο μιστὸ τοῦ 20ου αἰῶνα, ὁ Κομμουνισμὸς, ὁ Ναζισμὸς καὶ ὁ Φασισμὸς, ὑπῆρξαν παράγωγα τῶν ἰδιαίτερων ἱστορικῶν, πολιτικῶν, πολιτιστικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν ποὺ διαμορφώθηκαν στὴν Εὐρώπῃ περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20ου αἰῶνα (Fin de Siecle).

Ὁ 19ος αἰῶνας πρὸς τὸ τέλος του ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς «δεύτερης βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως» μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς βαριᾶς βιομηχανίας ποὺ συνοδευόταν ἀπὸ ἄνευ προηγουμένου τεχνολογικὲς καινοτομίες, ὅπως ἡ μεγάλῃς κλίμακας ἠλεκτροδότησι, ἡ ἀνακάλυψι τοῦ τηλεγράφου καὶ τοῦ τηλεφώνου, ἡ ἐμφάνισι τῶν ὑπερωκεανίων, τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν ἀεροπλάνων.

Στὴν κοινωνικὴ δομὴ ἔχουμε ἐπιτάχυνσι τῆς ἀστικοποιήσεως, ἀνάπτυξι τῆς νέας ἐργατικῆς τάξεως, ἀνάδυσι μιᾶς μαζικῆς κοινωνίας καὶ μαζικῆς κουλτούρας τροφο-

δοτημένης από τὰ Μ. Μ. Ε. και τὸν κινηματογράφο, μετατροπὴ τῶν σπόδρ σὲ θέαμα μεγάλης κλίμακος κ.λ.π. "Ὅπως ἐπεσήμανε ὁ συγγραφέας Σάρλ Πεγκί ὁ κόσμος στὰ τελευταία τριάντα χρόνια εἶχε ἀλλάξει περισσότερο ἀπ' ὅτι στὶς δύο χιλιετίες μετὰ τὸ Χριστό.

Τὸ τέλος τοῦ αἰῶνα ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ ριζοσπαστικῶν καινοτομιῶν στὴ σκέψη μὲ μιὰ προσπάθεια ἀντιστροφῆς τῶν κυρίαρχων ἀξιῶν τοῦ 19ου αἰῶνα. Ὁ Φρειδερίκος Νίτσε, ἀνήγγειλε τὸ θάνατο τοῦ Θεοῦ καὶ υἰοθέτησε «τὴ θέληση γιὰ δύναμη» ὡς τὸ πρωταρχικὸ ἐνστικτο μὲ στόχο τὴν ἐπίτευξη τοῦ «Ἵπερανθρώπου». Ἡ φροῦδικὴ ψυχιατρικὴ ἔδινε ἔμφαση στὸ ὑποσυνείδητο. Ἀπὸ μελετητὲς τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας ὑποστηριζόταν ὅτι τὰ πλήθη ἦταν οὐσιαστικὰ ἀνορθολογικὰ στὴ συμπεριφορὰ τους καὶ ἔτειναν πρὸς τὴ μαζικὴ ὑστερία καὶ ὑποδεικνυόταν ἡ ἀνάγκη γιὰ ἰσχυρὴ ἡγεσία μέσα στὴν κοινωνία καὶ γιὰ ἕνα φωτισμένο σύστημα ἰσχυρῆς ἐξουσίας. Ὁ γνωστὸς κοινωνιολόγος Μάξ Βέμπερ εὐνοοῦσε ἕνα νέο εἶδος χαρισματικῆς ἡγεσίας, ὡς ἐναλλακτικὴ λύση στὴν ἀγκύλωση τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ μιὰ γραφειοκρατικὴ μετριοκρατία. Μιὰ νέα γενιὰ ἐπαναστατῶν ἡγετῶν ἐπέμεναν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς θὰ πρέπει νὰ προσανατολισθεῖ πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴ δράση καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἐπαναστατικὴ ἀναθεώρηση τοῦ μαρξισμού, ἐνῶ ὁ Λένιν ἀπέριριπτε πλήρως τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ πλαίσιο. Σπουδαῖες μελέτες ἔδιναν ἔμφαση στὶς ἐυεργετικὲς συνέπειες τῆς βίας πού καμιά ἄλλη μορφή δράσης δὲν μποροῦσε νὰ προσφέρει.

Μεγάλῃ ἐπιρροῇ ἄσκησαν διάφορες ψευδοεπιστημονικὲς θεωρίες (πού συνήθως βασίζονταν σὲ ἐκλαϊκευμένα ψευδοεπιστημονικὰ κείμενα) πού ἐνθάρρουναν ἀντιλήψεις περὶ φυλῆς καὶ ἐλιτισμοῦ καὶ ἐξυμνοῦσαν τὸν πόλεμο καὶ τὴ βία. Πολλοὶ προπαγάνδιζαν τὰ δόγματα τοῦ κοινωνικοῦ δαρβινισμού. Ὁ γνωστὸς Ἕρנסτ Χέκελ στὴ Γερμανία, μὲ τὸ ἔργο του «Τὸ Αἶνιγμα τοῦ Σύμπαντος», 1900, πού εἶχε τρομακτικὲς

πωλήσεις, τόνιζε τὴν ἀνάγκη ὄχι γιὰ μιὰ κοινωνικοοικονομικὴ ἀλλὰ γιὰ μιὰ πολιτιστικὴ ἐπανάσταση πού θὰ ἐνίσχυε τὴ φυλὴ ἐνὸς ἰσχυροῦ ἀυταρχικοῦ κράτους.

Ἀνησυχίες γιὰ φυλετικὴ καὶ κοινωνικὴ παρακμὴ εἶχαν πολὺ ἀναπτυχθεῖ ἀπὸ ἐκλαϊκευτικὰ ἔργα γνωστῶν συγγραφέων ὅπως τοῦ Μάξ Νορντάου (Ἐκφυλισμὸς, 1892) πού μεταφράστηκε καὶ κυκλοφόρησε εὐρύτατα στὴν Εὐρώπη, ἀνησυχίες πού ἐνίσχυναν τὸν ἐθνικισμό, πού τὸν θεωροῦσαν ὡς ἀντίδοτο γιὰ τὴν παρακμὴ.

Ἐκαναν τὴν ἐμφάνισή τους καινούργια φυλετικὰ δόγματα καὶ ἀντιλήψεις, ὅπως τοῦ Γάλλου ἀριστοκράτη κόμη Ἄρτουρ ντε Γκομπινὸ καὶ τοῦ Γάλλου ἀριστοκράτη κόμη Ζόρζ Βασέρ ντε Λαποῦξ ὁ ὁποῖος διέδωσε πολὺ τὰ ρατσιστικὰ δόγματα στὴ Γαλλία καὶ δαιμονοποίησε ἰδιαίτερα τοὺς Ἑβραίους.

Ὁ μεγαλύτερος ἐκλαϊκευτὴς τοῦ μυστικιστικοῦ ρατσισμού στὴ Γερμανία ἦταν ὁ γερμανοποιημένος Ἕλληνας Χιούστον Στιούαρτ Τσάμπερλεν ὁ ὁποῖος πέρα ἀπὸ τὸ φυλετικὸ ἄριο στερεότυπο (ψηλός, ξανθός, μπλὲ μάτια) ὑποστήριξε τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἰδιαίτερης «φυλετικῆς ψυχῆς» τῶν ἀρίων καὶ διατύπωσε τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἔσχατος ἀντι-ἄριος καὶ ὁ πιὸ ἄσπονδος φυλετικὸς ἐχθρὸς τῆς ἀρίας φυλῆς ἦταν ὁ Ἑβραῖος. Ὁ Τσάμπερλεν συνδύασε τὸν κοινωνικὸ δαρβινισμό μὲ τὸ ρατσισμό κι ἐδημιούργησε ἔτσι κυριολεκτικὰ ἕνα σενάριο γιὰ φυλετικούς πολέμους.

Ὁ ἀντισημιτισμὸς ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὸ γνωστὸ Πρωτόκολλο τῶν Σοφῶν τῆς Σιών, παραχαραγμένο ἀπὸ πράκτορες τῆς ρωσικῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας στὸ Παρίσι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1894 καὶ 1899 πού ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελοῦσε τὴν αὐτοαποκάλυψη τῆς ἐβραϊκῆς «παγκόσμιας συνωμοσίας».

Ὅπως θὰ γίνεῖ στὴ συνέχεια φανερὸ πολλὲς ἀπὸ τὶς ἰδέες πού υἰοθετήθηκαν ἀπὸ τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστώτα πού ἀναδύθηκαν στὴν Εὐρώπη κατὰ τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ περασμένου αἰῶνα εἶχαν τὴν ἀφετηρία τους στὶς ἀλλαγὲς ἀντιλήψεων καὶ τρό-

που ζωής που εμφανίστηκαν και αναπτύχθηκαν σταδιακά στην Ευρώπη κατά το διάστημα της αλλαγής του αιώνα.

Έκτος όμως από τα πιο πάνω κοινά χαρακτηριστικά τους καθένα από τα προαναφερόμενα ολοκληρωτικά συστήματα είχε και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Ποιά είναι αυτά θα τα δούμε πιο συγκεκριμένα:

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Ο Μαρξισμός που αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο του Κομμουνισμού δέχεται τη χρήση ύλικής βίας σαν μια μορφή κριτικής που στο άποκορύφωμά της μετατρέπεται σε «κριτική των όπλων». «Το όπλο της κριτικής, γράφει ο Μάρξ, δεν μπορεί να αντικαταστήσει την κριτική των όπλων, η ύλική βία θα πρέπει να ανατραπεί με ύλική βία».

Παρά την πιο πάνω όμως θεωρητική του πρόταση ο Μάρξ δεν απέβλεπε στη συστηματική έσκεμμένη εφαρμογή της βίας, ως τρόπο επίλυσης των κοινωνικών συγκρούσεων. Από το 1872 είχε εκφράσει την ελπίδα πως η επανάσταση θα μπορούσε να υιοθετήσει ειρηνικές μορφές αγώνα στις Η. Π. Α., στην Αγγλία και στην Ολλανδία και αυτή την άποψη είχαν υποστηρίξει και επιφανείς θεωρητικοί του Μαρξισμού, όπως ο Έντουαρντ Μπερνστάιν που συνιστούσαν το σταδιακό και ειρηνικό πέρασμα στο σοσιαλισμό.

Αντίθετα ο Λένιν, θέτοντας σε εφαρμογή τις αρχές του Μαρξισμού, υιοθετεί την πρόταση καταλήψεως της εξουσίας και επιβολής ενός επαναστατικού προγράμματος χωρίς ηθικούς ή πολιτικούς φραγμούς στη χρήση της αχαλίνωτης βίας, εισάγοντας έτσι τον εμφύλιο πόλεμο ως φυσιολογική συνέχεια της πάλης των τάξεων.

«Η δικτατορία, διευκρίνιζε, είναι μια δύναμη ή όποια στηρίζεται άπευθείας στη βία και δεν δεσμεύεται από κανένα νόμο. Η επαναστατική δικτατορία του προλεταριάτου είναι μια δύναμη που κατακτήθηκε και διατηρήθηκε με τη βία την όποια το προλεταριάτο άσκει έναντίον της άστικής

τάξης, δύναμη που δεν περιορίζεται από κανένα νόμο». Και ο Τρότσκι δήλωνε: «Το ζήτημα σε ποιόν θα ανήκει η εξουσία σε αυτή τη χώρα που πάει να πει αν η μπορζουαζία θα επιζήσει ή θα εξαφανισθεί, δεν θα λυθεί με άναφορές στα άρθρα του Συντάγματος αλλά με την προσφυγή σε κάθε μορφής βία».

Την ίδια άδίστακτη τακτική έπαυξημένη και βελτιωμένη άκολουθεί στη συνέχεια ο Στάλιν.

Στήνετα έτοι μια τρομακτική έγκληματική μηχανή που δε λογαριάζει θυσίες σε άνθρωπινες ζωές, σαν αυτές να είχαν μηδαμινό κόστος και που οδηγεί στην έξόντωση έκατομμυρίων ανθρώπων.

Στη Σοβιετική Ένωση μόνο το σύνολο των θυμάτων άναβιβάζεται σε 20.000.000 νεκρούς και περιλαμβάνει: Έκτέλεση δεκάδων χιλιάδων όμηρων ή αιχμαλώτων, σφαγή έκατοντάδων χιλιάδων έξεγερθέντων εργατών και άγροτών μεταξυ των έτων 1918 και 1922, λιμό του 1922 που προκάλεσε το θάνατο 5.000.000 ανθρώπων, έξολόθρευση και εκτόπιση των Κοζάκων του Ντόν το 1920, δολοφονία δεκάδων χιλιάδων στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως μεταξυ των έτων 1918 και 1930, «εκαθάριση» περίπου 690.000 ατόμων την περίοδο της «μεγάλης κάθαρσης» των έτων 1937 - 38, εκτόπιση 2.000.000 κουλάκων (η υποτιθέμενων κουλάκων) το 1930 - 32, έξολόθρευση έν ψυχρῶ με έσκεμμένο λιμό 6.000.000 Ουκρανών το 1932 - 33, εκτόπιση έκατοντάδων χιλιάδων Πολωνών, Ουκρανών, κατοίκων των χωρών της Βαλτικής, της Μολδαβίας και της Βεσσαραβίας το 1939 - 41 και κατόπιν το 1944 - 45, εκτέλεση 25.700 Πολωνών άξιωματικών και πολιτών το 1940 στο δάσος του Κατύν, εκτόπιση Γερμανών του Βόλγα το 1941, των Τατάρων της Κριμαίας το 1943, των Τσετσένων και των Ίνγκουσιών το 1944.

Σε όλο τον κόσμο εκεί που έπεκράτησαν κομμουνιστικά καθεστώτα (Κίνα, Βιετνάμ, Βόρεια Κορέα, Καμπότζη, Άνατολική Ευρώπη, Άφρική κ.λ.π.) ο συνολικός

ἀριθμὸς τῶν 85.000.000 θυμάτων προκαλεῖ ἴλιγγο. Μπροστὰ στὸ νούμερο αὐτό, τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἐκτελέστηκαν ἄλλες ἐποχὲς καὶ σὲ ἄλλα καθεστῶτα ὠχριοῦν. Τὰ θύματα π.χ. τῆς Γερᾶς Ἐξετάσεως ἦταν συνολικὰ 5.000 καὶ τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος ἀπὸ τὸ 1815 μέχρι τὸ 1917 ἐξαιτίας τῶν πολιτικῶν τους πεποιθήσεων ἢ τῆς πολιτικῆς τους δράσεως ἀνήλθαν σὲ 6.360.

Μιὰ ἄλλη πλευρὰ τῆς κομμουνιστικῆς τρομοκρατίας ἀποτελοῦν τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως στὰ ὁποῖα μεταξὺ ἄλλων ἐφαρμοζόταν καὶ τὸ σύστημα τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, γιὰ τὴν κατασκευὴ μεγάλων ἔργων.

Ἐνα τέτοιο ἔργο ἦταν ἓνα κανάλι 240 χιλιομέτρων ποὺ θὰ σκαβόταν στὸ μεγαλύτερο μέρος του σὲ βράχο ἀπὸ γρανίτη καὶ θὰ συνέδεε τὴ Βαλτικὴ μὲ τὴ Λευκὴ Θάλασσα, ἢ κατασκευὴ τοῦ ὁποῖου ἀπαιτοῦσε ἀπὸ μόνη της μιὰ δουλικὴ ἐργατικὴ δύναμη 120.000 ἀνθρώπων.

Ἐνα τεράστιο στρατόπεδο ἦταν ἐγκατεστημένο ἀρχικὰ στὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Σολόδοκι, πέντε νησιῶν τῆς Λευκῆς Θάλασσας, ἀνοικτὰ τοῦ Ἀρχάνγκελσκ, στὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπῆρχεν ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μοναστήρια τῆς ὀρθόδοξης ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκδιώχτηκαν οἱ μοναχοί.

Ἐνα ἄλλο ὄνομαστὸ τεράστιο συγκρότημα στρατοπέδων ὑπῆρξεν τὸ ἀρχιπέλαγος, στὴν κλίμακα ὁλόκληρης χώρας - ἠπείρου, τοῦ Γκουλάκ (ποῦ ἀποτελοῦσε τὰ ἀρχικὰ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Στρατοπέδων). Ἀπὸ τὸ στρατόπεδο αὐτὸ πέρασαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1934 - 1941 7.000.000 περίπου κρατούμενοι καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1953 οἱ κρατούμενοι ἀνέρχονταν σὲ 2.750.000.

Ὅλα τὰ πῦρ ἀπὸ ἐγκλήματα ἐμπίπτουν στὴν ἔννοια τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος (στὴν ὁποῖαν ἐμπίπτει καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐγκλήματος τῆς γενοκτονίας) ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ χρησιμοποιήθηκε τὸ 1915 σὲ μιὰ διακήρυξη τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Τουρ-

κίας ἐξ αιτίας τῆς σφαγῆς τῶν Ἀρμενίων καὶ προσδιορίστηκε ἀκριβέστερα ἀργότερα ἀπὸ τὸ δικαστήριό τῆς Νυρεμβέργης καὶ πῦρ πρόσφατα ἀπὸ τὸ νέο γαλλικὸ ποινικὸ κώδικα τοῦ ἔτους 1992 ποὺ καθόρισε τὸ ἐγκλημα αὐτὸ ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐκτόπιση, ἡ ὑπαγωγή σὲ δουλεία ἢ ἡ μαζικὴ καὶ συστηματικὴ πρακτικὴ συνοπτικῶν ἐκτελέσεων, οἱ ἀπαγωγὲς ἀτόμων ποὺ ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισή τους, τὰ βασανιστήρια ἢ οἱ ἀπάνθρωποι πράξεις ποὺ ἐμπνέονται ἀπὸ πολιτικά, φιλοσοφικά, φυλετικά ἢ θρησκευτικὰ κίνητρα καὶ ὁργανώνονται σὲ ἐκτέλεση ἐνὸς προσυνηνομένου σχεδίου ἐναντίον μιᾶς ομάδας ἀμάχου πληθυσμοῦ».

Τὰ πῦρ ἀπὸ ἐγκλήματα ἀποκρύπτονται συστηματικὰ ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς γιὰ εὐνόητους λόγους καὶ αὐτὸς ἦταν ἓνας λόγος ποὺ ἡ μελέτη τῆς σταλινικῆς τρομοκρατίας καθυστέρησε ὑπερβολικὰ σὲ σχέση μὲ τὴ μελέτη τῶν ναζιστικῶν ἐγκλημάτων.

Στρατευμένοι ἀριστεροὶ διανοούμενοι στὴ Δύση ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ Jean - Paul Satre, ὁ Louis Aragon κ. ἄ. ἀρνούνταν μὲ ἀγανάκτηση τὴν ὑπαρξὴ στρατοπέδων στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση.

Ἡ ἔκδοσις, στὰ τέλη τοῦ 1973, στὴ Δύση, τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἀλεξάντρ Σολτζενίτιν «Τὸ ἀρχιπέλαγος Γκουλάκ» ποὺ εἶχε ὡς ἐπακόλουθο τὴν ἀπέλαση τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἀπεκάλυψε τὴν ὑπαρξὴ τῶν στρατοπέδων καὶ τὰ ὅσα συνέβαιναν σ' αὐτὰ καὶ προκάλεσε ἀληθινὸ σὸκ στὴν διεθνή κοινὴ γνώμη.

Ἡ πρώτη ἐπίσημη ἀναγνώρισις τῶν κομμουνιστικῶν ἐγκλημάτων ἐγένετο στὶς 24 Φεβρουαρίου 1956 ἀπὸ τὸ Νικίτα Χρουστσόφ, πρῶτο γραμματέα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ὅταν κατὰ τὸ 20ο Συνέδριο τοῦ Κόμματος ποὺ ἐγένετο κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατήγγειλε τὰ ἐγκλήματα τοῦ Στάλιν, αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξε γιὰ πολλὰ χρόνια τὸ μεγάλο ἀφεντικὸ τῆς Οὐκρανίας καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ εἶχε συμμετάσχει στὰ μεγάλα ἐγκλήματα ποὺ διαπράχθηκαν ἐκεῖ.

Στὰ ἀπομνημονεύματά του ἀναφερόμε-

νος στο πιό πάνω συνέδριο γράφει: «Τὸ Συνέδριο θὰ τελειώσει. Θὰ υἱοθετηθοῦν ἀποφάσεις ἔτσι γιὰ τὸν τύπο. Καὶ λοιπόν; Ἐκεῖνοι ποὺ ἐκτελέστηκαν κατὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες θὰ βαραίνουν τὶς συνειδήσεις μας». Καὶ ἀμέσως ἀπευθυνόμενος στοὺς συντρόφους του τοὺς λέει: «Τί θὰ κάνουμε μὲ ὄλους αὐτοὺς ποὺ συνελήφθησαν, ποὺ ἐξοντώθηκαν; ... Γνωρίζουμε σήμερα ὅτι τὰ θύματα τῶν ἐκκαθαρίσεων ἦταν ἀθώα. Ἔχουμε τὴν ἀναντίρρηση ἀπόδειξη ὅτι, μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ, ἦταν ἄντρες καὶ γυναῖκες ἔντιμοι, ἀφοσιωμένοι στὸ Κόμμα, στὴν Ἐπανάσταση, στὴ λενινιστικὴ ὑπόθεση τῆς οἰκοδόμησης τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ... Εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ συγκαλύψουμε ὅλα. Ἀργὰ ἢ γρήγορα ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται στὶς φυλακές, στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης, θὰ βγοῦν καὶ θὰ ἐπιστρέψουν στὰ σπίτια τους. Θὰ διηγηθοῦν τότε στοὺς συγγενεῖς τους, στοὺς φίλους τους, στοὺς συντρόφους τους αὐτὰ ποὺ ἔγιναν... Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ ὁμολογήσουμε ὅλα στοὺς συνέδρους... Πῶς θὰ ὑποκριθοῦμε ὅτι δὲν ξέραμε τίποτα; ... Γνωρίζουμε τὴν καταπίεση καὶ τὴν αὐθαρεσία ποὺ βασιλεύσαν στὸ Κόμμα καὶ ὀφείλουμε νὰ ποῦμε στὸ Συνέδριο ὅτι γνωρίζουμε... Ἔρχεται ἡ στιγμή, στὴ ζωὴ κάποιου ποὺ ἔχει διαπράξει ἐγκλημα, ποὺ ἡ ὁμολογία του ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιείκεια, ἂν ὄχι τὴν ἀφεση...».

Στὸ ἐπόμενο συνέδριο τοῦ Κόμματος πρότεινε (τί ὑποκρισία!) τὴν ἀνέγερση ἐνὸς μνημείου στὴ μνήμη τῶν θυμάτων, τὸ ὅποιο ὄμως ποτὲ δὲν ἀναγέρθηκε. Τὸ 1964 ἀπαλλάχθηκε, σκαιότατα ἀπ' ὅλα του τὰ ἀξιώματα καὶ πέθανε στὴν ἀνωνημία, χωρὶς ὄμως νὰ ἐξοντωθεῖ, τὸ 1971.

Ἀργότερα ὁ Βλαντιμίρ Μπουκόφσκι, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντες σοβιετικοὺς ἀποστάτες ἐπὶ Μπρέζνιεφ, μ' ἕνα βιβλίο του ὑπὸ τὸν τίτλο «Δίκη στὴ Μόσχα» ζήτησε τὴ θέσπιση ἐνὸς νέου δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης γιὰ νὰ δικάσει τὶς ἐγκληματικὰς δραστηριότητες τοῦ καθεστώτος.

Τὸ καθεστῶς, ὄμως, μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὸν πόλεμο καὶ στὴ νίκη κατὰ τοῦ ναζισμοῦ καὶ στὴν ἐνεργὸ ἀντίστασή του κατὰ τῶν δυνάμεων κατοχῆς ποὺ στοίχησε στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση μεγάλες ὑλικές καταστροφές καὶ θυσίες σὲ ἀνθρώπινο ὑλικό, ἀπέκτησε τὸ διαπιστευτήριο τοῦ ἀντιφασισμού τοῦ τὸ διευκόλυνε νὰ ἀποφύγει νὰ δώσει λόγο τῶν πράξεών του.

Ἡ σκληρὴ ἀπανθρωπία ποὺ ἐπέδειξαν ὅλα τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστώτα καὶ ἰδίως ὁ κομμουνισμὸς ὑπῆρξεν ἐπακόλουθο τοῦ καθαρὰ ἀθεϊστικοῦ καὶ ὑλιστικοῦ προανατολισμοῦ τους ὅπως εἰπώθηκε στὴν ἀρχή.

Τὸ 1892 ἠλεκτροφωτίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμο, χάρις στὴν ἀνακάλυψη τοῦ Ἐντισσον, ἡ Νέα Ὑόρκη καὶ ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς ἄρχισε νὰ ἐπεκτείνεται παντοῦ. Τὸ 1918 ὁ Λένιν συζητώντας μὲ τὸν Λεονίντ Κράσιν γιὰ τὸν ἐξηλεκτρισμὸ τῆς Ρωσίας τοῦ ἔλεγε φανερὰ ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό: «Ὁ ἠλεκτρισμὸς θὰ ἀντικαταστήσει τὸ Θεό. Ἀφήστε τὸ χωρικό νὰ προσευχηθεῖ στὸν ἠλεκτρισμὸ καὶ θὰ αἰσθανθεῖ τὴ δύναμή του περισσότερο ἀπὸ αὐτὴ τοῦ οὐρανοῦ».

Τὸν ἴδιο χρόνον ἄρχισε ὁ πρῶτος ἀνελέητος διωγμὸς κατὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ποὺ συνεχίστηκε κατὰ διαστήματα τὸ 1929 - 1930, τὸ 1936 - 1938 καὶ τὸ 1957 σὲ ἀλλεπάλληλες φάσεις.

Τὸ 1922 ξέσπασε ἕνας μεγάλος λιμὸς γιὰ τὴ χρησιμότητα τοῦ ὁποίου ὁ Λένιν εἶχε ἀπὸ καιρὸ σχηματισμένες ἀντιλήψεις: «Ὁ λιμὸς ἔλεγε, καταστρέφοντας τὴν καθυστερημένη ἀγροτικὴ οἰκονομία μᾶς φέρνει ἀντικειμενικὰ πιὸ κοντὰ στὸν τελικό μας στόχο, τὸ σοσιαλισμὸ, στάδιο ποὺ ἔπεται ἄμεσα τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ λιμὸς ἐπιπλέον ἐξαλείφει τὴν πίστη, ὄχι μονάχα πρὸς τὸν τσάρο ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸ Θεό».

Ἐκμεταλλεύομενος τὸ λιμὸ αὐτὸ δημοσίευσε ἕνα κυβερνητικὸ διάταγμα ποὺ ἐπέβαλε «τὴν ἄμεση κατάσχεση ὅλων τῶν πολύτιμων ἐκκλησιαστικῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια δὲν ἦταν ἀπαραίτητα στὴ λατρεία. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ θὰ... μεταδισπασθοῦν

στά ταμεία της κεντρικής επιτροπής για την άρωγή των λιμοκτονούντων».

Οι επιχειρήσεις κατάσχεσης προκάλεσαν πολλά επεισόδια, τὰ πιὸ σοβαρὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαδραματίστηκαν στὴ μικρὴ βιομηχανικὴ πόλη Τσοῦγια ὅπου ὁ στρατὸς ἀνοίξε πῦρ κατὰ τῶν πιστῶν, σκοτώνοντας καμιά δεκαριά. Ὁ Λένιν βρῆκε ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἐντείνει τὴν ἀντιθηροσκευτικὴ του ἐκστρατεία.

Σ' ἓνα γράμμα του πὺν ἀπηύθυνε στὰ μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου στὶς 19 Μαρτίου 1922, ἀνέλυε, μὲ τὸν κυνισμό πὺν τὸν χαρακτηρίζε, μὲ πιὸ τρόπο θὰ μποροῦσε ὁ λιμὸς νὰ φανεῖ χρήσιμος στὸ καθεστῶς γιὰ νὰ «χτυπηθεῖ θανάσιμα ὁ ἐχθρὸς δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία».

«Ἡ σημερινὴ συγκυρία εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὴ γιὰ μᾶς... Μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πεινασμένους πὺν τρέφονται μὲ ἀνθρώπινες σάρκες, μὲ τοὺς δρόμους στρωμένους μὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες πτώματα εἶναι τώρα καὶ μόνον τώρα πὺν μποροῦμε (καὶ συνεπῶς ὀφείλουμε) νὰ κατάσχουμε τὴν περιουσία τῆς Ἐκκλησίας, μὲ ἄγρια ἀνελέητη ἐνεργητικότητα. Εἶναι ἀκριβῶς τώρα καὶ μόνον τώρα πὺν ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν θὰ μᾶς ὑποστηρίξει... Μποροῦμε ἔτσι νὰ βάλουμε χέρι σ' ἓνα θησαυρὸ ἀξίας ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων χρυσῶν ρουβλίων (φανταστεῖτε τὰ πλούτη μερικῶν μοναστηριῶν!)... Πρέπει μὲ κάθε τίμημα νὰ ἀποκτήσουμε αὐτὸν τὸν ἀμύθητο θησαυρὸ (ἴσως νὰ ἀξίζει καὶ κάποια δισεκατομμύρια!)... Φτάνω λοιπὸν στὸ συμπέρασμα πὺς ἦρθε ἡ στιγμή νὰ συντρίψουμε τοὺς ἀντιδραστικούς κληρικούς, μὲ τὸν πιὸ ἀποφασιστικὸ καὶ ἀμείλικτο τρόπο, μὲ τέτοια σκληρότητα πὺν θὰ τὴν θυμοῦνται γιὰ πολὺ καιρὸ... Ὅσο μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἐκπροσώπων τοῦ ἀντιδραστικοῦ κλήρου καὶ τῆς ἀντιδραστικῆς μπουρξοναξίας σταλεῖ στὸ ἀπόσπασμα, τόσο τὸ καλύτερο γιὰ μᾶς...».

Σύμφωνα μὲ ἐκκλησιαστικὲς πηγὲς 2.691 ἱερεῖς, 1.962 καλόγεροι καὶ 3.447 μοναχὲς δολοφονήθηκαν τότε. Ὁ πατριάρχης

Τίχων κλείστηκε ὑπὸ ἐπιτήρηση στὸ μοναστήρι Ντόνσκοϊ τῆς Μόσχας καὶ ὁ μητροπολίτης Πετροπόλεως Βενιαμίν, πὺν ἦταν πολὺ ἀγαπητὸς στὸ λαό, ἐκτελέστηκε. Ἡ κυβέρνησις ὀργάνωσε ἀρκετὲς δημόσιες μεγάλες δίκες μελῶν τοῦ κλήρου στὴ Μόσχα, στὸ Ἰβάνοβο, στὴν Τσοῦγια, στὸ Σμολένσκ καὶ στὸ Πετρογκράντ.

Στοὺς διωγμοὺς πὺν ἐπακολούθησαν οἱ ἀρχεῖς ἀποπειράθηκαν «νὰ ἐξαλείψουν ριζικὰ τὰ τελευταῖα ἀπομεινάρια τοῦ κλήρου». Παρὰ ταῦτα ὅμως σὲ μιὰ ἀπογραφή πὺν ἔγινε τὸ 1937 τὸ 70% περίπου τῶν ἐρωτηθέντων εἶχε ἀπαντήσει θετικὰ στὴν ἐρώτηση, παρὰ τίς διαφορῶν μορφῶν πιέσεις πὺν δεχόταν, «Πιστεύετε στὸ Θεό;». Ἡ ἀπογραφή αὐτὴ ἀκυρώθηκε καὶ τὸ καθεστῶς ἀπεφάσισε νὰ ἐξαπολύσει τὴν τρίτη μεγάλη ἐπίθεση κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Χιλιάδες ἱερεῖς καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι ξαναπῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὰ στρατόπεδα καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι ἐκτελέστηκαν.

Ὁ τελικὸς ἀπολογισμὸς δείχνει πὺς ἀπὸ τίς 20.000 ἐκκλησίες καὶ τεμένη πὺν ὑπῆρχαν ἀκόμη τὸ 1931 λιγότερες ἀπὸ 1.000 ἦταν ἀκόμα ἀνοιχτὲς στὴ λατρεία τὸ 1941 καὶ ἀπὸ τοὺς 24.000 ἱερεῖς πὺν ὑπῆρχαν τὸ 1936, εἶχαν ἀπομείνει μόνον 5.665 τὸ 1941.

Ὁ καθαρὰ ὕλιστικὸς προσανατολισμὸς τοῦ καθεστώτος θεμελιώνεται στὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ ἱστορικοῦ καὶ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ πὺν διατυπώθηκε ἀπὸ τὸ Μάρξ καὶ προσαρμόστηκε κατὰλληλα στὸ ἐπαναστατικὸ του πρόγραμμα ἀπὸ τὸ Λένιν καὶ τὸ Στάλιν.

Μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ εἶναι «ἐπιστημονικὴ», ἡ θεωρία αὐτὴ ἀναγορεύεται σὲ Ἀπόλυτὴ Ἀλήθεια τὴν ὁποῖαν ἀντιπροσωπεύει καὶ ἐρμηνεύει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔτσι προσλαμβάνει ἀπόλυτη ἐξουσία καὶ καθίσταται παντοδύναμο. Ἡ ἀπόλυτη ὑποταγὴ στὴ «κομματικὴ ἀλήθεια καὶ γραμμὴ» καὶ ἡ τυφλὴ πίστη στὸ κόμμα ἀποτελεῖ τὸ ὑπέρτατο καθῆκον τῶν ὀπαδῶν του.

Αυτή η άναγωγή της ιδεολογίας στο επίπεδο της 'Απόλυτης Αλήθειας είναι αυτή που θεμελιώνει την «κόλοκληρωτική» διάσταση του κομμουνισμού και δικαιώνει την τρομοκρατία.

Η καθαρά ύλιστική αυτή θεώρηση των πραγμάτων έχει και πολλές άλλες σοβαρές παρενέργειες.

Ο άνθρωπος προσεγγίζεται αποκλειστικά βιολογικά, ως ένα ζωϊκό είδος ανάμεσα στα άλλα, και υποβιβάζεται, όταν μάλιστα θεωρηθεί «έχθρος του λαού» στην τάξη του ζώου. Η πιο άποτελεσματική μέθοδος για την εξόντωση του πλησίον, συνίσταται στην άρνηση της ανθρώπινης υπόστασής του, στην προηγούμενη «άπανθρωποποίησή του».

Στις μεγάλες δίκες της Μόσχας ο Εισαγγελέας Βυόινσκι διανοούμενος, νομομαθής και άνθρωπος ευρείας κλασικής παιδείας έλεγε σε μια άγόρευσή του: «Φωτιά στα λυσσασμένα σκυλιά. Θάνατος σ' αυτούς τους κακούργους που κρύβουν από τις λαϊκές μάζες τα νύχια τους του θηρίου, τα δόντια τους του άρπακτικού... "Ας ξεμπερδεύουμε με αυτά τα σιχαμερά ύβριδία άλεπούδων και γουρουνών, αυτά τα θρωμερά ψοφίμια».

Στόν κομμουνισμό της πάλης των τάξεων ύφέρει ένας κοινωνισμός δαρβινισμός και ένας κοινωνικο-πολιτικός εύγονισμός.

Ο Μάξιμ Γκόρκι που ήταν προσωπικός φίλος του Γιάγκοντα, άρχηγου της Γκεπεού, στην όποίαν ό γυιός του ήταν έμμισθος υπάλληλος, έγραφε, ένθαρρύνοντας τη δημιουργία του Ίνστιτούτου Πειραματικής Ίατρικής της ΕΣΣΔ στις άρχές του 1933: «Πλησιάζει ό καιρός όπου η έπιστήμη θα έλέγχει ύποχρεωτικά τα πλάσματα τα λεγόμενα φυσιολογικά. Θέλετε όλες οι άσθένειες, οι άναπηρίες, οι άτέλειες, τα γηρατειά και ό πρόωρος θάνατος του όργανισμού να μελετηθούν λεπτομερώς και με άκριβεια; Αυτή η μελέτη δέν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με πειράματα σε σκύλους, κουνέλια και ίνδικά χοιρίδια. Ό πειραματισμός πάνω στόν ίδιο τόν άνθρωπο είναι άπαραίτητος... Θα χρειασθούν λοιπόν

έκατοντάδες ανθρώπινες μονάδες και αυτό θα άποτελέσει άληθινή ύπηρεσία για την άνθρωπότητα πράγμα που προφανέστατα είναι πιο χρήσιμο άπό την εξόντωση δεκάδων χιλιάδων ύγιών όντων μιας άθλιας κοινωνικής τάξης, ψυχικά και ήθικά εκφυλισμένης, άρπακτικών και παρασίτων».

Κι' έδω έμφανίζεται τό όξύμωρο, ένω στην πραγματικότητα τό πρόσωπο του κομμουνισμού ύπήρξε σκληρό και άπάνθρωπο, η προπαγάνδα συσκοτίζοντας πλήρως την άλήθεια παρουσίαζε τό καθεστώς να διεκδικεί την κοινωνική και ανθρώπινη χειραφέτηση, την «άληθινή ισότητα» και την εύτυχία για όλους με την εκδιομηχάνιση και την οικόδομηση του σοσιαλισμού, έξυμώντας την άνθρωπιστική του διάσταση.

Παρά τό τρομοκρατικό στοιχείο με τό όποϊον είναι συνυφασμένος ό κομμουνισμός, πολλοί διανοούμενοι στη Δύση πίστεψαν ότι τό κίνημα αυτό άνταποκρινόταν στις άνθρωπιστικές του προθέσεις γιατί η ουσία του παρέμενε «άνθρωπιστική» παρά τις στρεβλώσεις που ύπέστη κατά την έφαρμογή του. Κατά τόν Σολτζενίτιν, η έμμοινη των δυτικών διανοουμένων στις φαντασιώσεις αυτές άποτελεί δείγμα ήθικης άναίσθησίας. Κι' αυτό άποδεικνύεται και άπό τα όσα είπε ό άρχισυντάκτης της κομμουνιστικής ΟΥΜΑΝΙΤΕ στη γαλλική τηλεόραση με άφορμή τη δημοσίευση της Μαύρης Βίβλου του Κομμουνισμού: "Ότι τα 85 ή 100 έκατομμύρια νεκροί στην ιστορία των κομμουνιστικών καθεστώτων δέν άμαυρώνουν καθόλου τό κομμουνιστικό ιδανικό!

Τά ουτοπικά ιδανικά όμως και οι άγαθές προθέσεις δέν μπορούν να άποτελέσουν άλλοθι για την άθώωση των κομμουνιστικών καθεστώτων άπό τά μεγάλα έγκλήματα που διέπραξαν. Πάνω άπ' όλα προέχουν οι άνθρωποι και τά κομμουνιστικά καθεστάτα θα κριθούν πρώτιστα άπό τη μεταχείριση που επιφύλαξαν πρός τους ανθρώπους των χωρών στις όποιες έπικράτησαν.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ

Δικηγόρος

ΑΚΤΙΝΕΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ 1912 - 1913

Η εργασία αυτή δημοσιεύεται με άφορμή τη συμπλήρωση έφετος 90 ετών (1912 - 2002) από την έναρξη των έπελευθερωτικών βαλκανικών πολέμων του 1912 - 1913. Τα χριστιανικά κράτη των Βαλκανίων, Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία και Μαυροβούνιο, βλέποντας ότι οι Νεότουρκοι με τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1908 στόχο τους εἶχαν ὄχι τὴν ἰσονομία καὶ ἰσοπολιτεία τῶν ἐθνοτήτων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ τὸν ἐκτουρκισμό καὶ ἀφομοίωσή τους, παραμέρισαν τὶς μεταξὺ τους διαφορὲς καὶ ἀπὸ κοινοῦ κήρυξαν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας τὸ 1912 πρὸς ἀπελευθέρωση τῶν ὁμοεθνῶν τους. Πρῶτα κήρυξε τὸν πόλεμο τὸ Μαυροβούνιο στὶς 25 Σεπτεμβρίου 1912, ἀκολούθησαν ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία στὶς 4 Ὀκτωβρίου, καὶ ἡ Ἑλλάδα στὶς 5 Ὀκτωβρίου⁽¹⁾.

Ἡ γενικὴ ἐπιστράτευση ἄρχισε τὰ μεσάνυχτα τῆς 17ης Σεπτεμβρίου 1912 καὶ χαιρετίσθηκε ἀπὸ τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμό, τὸν μητροπολιτικὸ καὶ τὸν ἀπόδημο, με ζωηρὸ ἐνθουσιασμό. Στὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατεύθηκαν 8 μεραρχίες, ἐνῶ ἔσπευσαν νὰ καταταγοῦν πολλοὶ Ἕλληνες ἐθελοντὲς ποὺ ζοῦσαν στὸ ἐξωτερικὸ, ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὴν Κρήτη, τὴν Ἀλεξάνδρεια, Μ. Ἀσία, Ρωσία, Ρουμανία, Ἰταλία, Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερική.

Ἐπίσης ἀρκετοὶ φιλέλληνες, συγκροτήθηκαν δὲ καὶ ἐθελοντικὰ σώματα τῶν Κρητῶν, τῶν Προσκόπων, τῶν

Γαριβαλδινῶν. Στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὑπάρχουν οἱ φάκελλοι Α' καὶ Β' Βαλκανικὸς Πόλεμος 1912 - 1913, με δεκάδες προξενικὰ ἔγραφα τῶν ἐλληνικῶν προξενείων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀθρόα προσέλευση τῶν ἐφέδρων, τῶν ἐπιστράτων, τῶν ἐθελοντῶν γιὰ νὰ καταταγοῦν στὸ στρατό.

Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ θὰ προσπαθῆσω νὰ παρουσιάσω μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ποὺ ἀπηχοῦν τὸ μεγάλο πατριωτισμὸ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων καὶ τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἐπιστράτευση στὴν Ἑλλάδα βρῆκε τὴν Κρήτη ἐτοιμοπόλεμη. Τὸ ἐλληνικὸ σχέδιο ἐπιστράτευσης προέβλεπε τὴ συγκρότηση ἑνὸς ἀνεξάρτητου συντάγματος Κρητῶν ποὺ συγκεντρώνονταν στὸν Πειραιά. Με τὴν κήρυξη τῆς ἐπιστράτευσης ἡ προσέλευση τῶν Κρητῶν ἦταν ἀθρόα, καὶ ἦταν ἐντυπωσιακὸ νὰ βλέπει κανεὶς τοὺς Κρητικούς νὰ πλημμυρίζουν τὶς προβλήτες ἐτοιμοὶ νὰ ἐπιβιβαστοῦν γιὰ τὸν Πειραιά. Τὰ Χανιά, τὸ Ἡράκλειο ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ λιμάνια εἶχαν γεμίσει ἀσφυκτικὰ ἀπὸ βρακοφόρους Κρητικούς⁽²⁾.

Τηλεγράφημα τῶν Μιχελιδάκη, Λυμπρίδη, Κούνδουρου ἀπὸ Χανιά στὶς 29.9.1912, πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀναφέρει: Ἐφεδροὶ προθύμως προσῆλθον, δυσανασχετοῦσιν ἀναμένοντες ἐκτέλεσιν καθήκοντος, χωροφύλακες ἐπίσης διὰ βραδύτητα ἀναχωρήσεως, προσπαθοῦ-

μεν συγκρατήσωμεν, παρακαλεῖσθε γνωρίσητε χρόνον καὶ τόπον ἀναχωρήσεως αὐτόθι⁽³⁾.

Ἐγγραφον τοῦ Ἄλ. Ραγκαβῆ στίς 30.9.1912 πρὸς Χανιά ἀναφέρει: Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑμετέρου τηλεγραφήματος ἐπῆλθε συνεννόησις ὅπως σταλῶσι δύο πλοῖα τῶν ἐκτελουσῶν συγκοινωνίαν Κρήτης Ἐταιρειῶν δυνάμενα νὰ περιλάβωσι τετρακοσίους ἀνδρας. Πλοῖα θὰ ρυθμίσωσι δρομολόγιον, οὕτως ὥστε νὰ προσεγγίζωσι εἰς τὰς τρεῖς πόλεις, καταλήγωσι τὴν νύκτα προσεχοῦς Τετάρτης πρὸς παραλαβὴν ἐφεδρῶν, τὸ μὲν ἐν Χανιά, ἕτερον εἰς Ἡράκλειον. Δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει ὅτι ἀποστολὴ αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ παραμείνη μυστικὴ ἐξ οὗ ἐνδέχεται νὰ προκύψωσι δυσχέρειαι διὰ τὰς ἐπιλοίπους ἀποστολὰς τμηματικῶς. Θὰ ἀποσταλῶσι συγχρόνως ἀνευστολῶν ἐφεδροὶ ὑπαξιωματικοί, κυβερνησις ἀπεκδέχεται ὁδηγίας ὑμῶν. Θὰ ἀνακοινωθῶσιν ἐγκαίρως ὀνόματα σταλησομένων πλοίων⁽⁴⁾.

Τηλεγράφημα τοῦ Ἄλ. Ραγκαβῆ στίς 3.10.1912 πρὸς Χανιά ἀναφέρει: «... ἐφεδροὶ μετὰ τῶν Κρητῶν ὑπαξιωματικῶν ἐπιβιβασθήσονται ταύτην τὴν νύκτα ἀποστελλομένων πλοίων συμφώνως ὁδηγίας ὑμῶν. Ἐκρίθη ἐπιβεβλημένον δεδομένου ὅτι θὰ φέρωσι ὄπλα ὅπως συνοδεύσῃ τούτους ἀνὰ εἰς λοχαγὸς ἕκαστον πλοῖον. Ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐπιβίβασιν ἀνδρῶν δύο ἕως τεσσάρων ὥρῶν ἀναμφιβόλως περιελεύσεται αὕτη εἰς γνώσιν διεθνῶν ἀρχῶν»⁽⁵⁾.

Σὲ ἄλλο τηλεγράφημα ἀπὸ τὰ Χανιά στίς 10.10.1912 πρὸς Ἄλ. Ραγκαβῆ διαβάζομε: Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσω ὑμῖν ὅτι ἀνεχώρησαν χθὲς τὴν ἐσπέραν ἐκ Χανίων διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Θεσσαλία» εἰς ἀνθυπίατρος, 23 ὑπαξιωματικοὶ καὶ 330 στρατιῶται κατευθυνόμενοι Πειραιᾶ⁽⁶⁾.

Ὁ Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Λάμπρος Κορομηλᾶς σὲ ἐπέειγον ἔγραφόν του στίς 27.10.1912, πρὸς Ἄ. Ὑψηλότητα Διάδοχον, Θεσσαλονίκην, ἀναφέρει: Στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι πλείστοι Κρητῶν ἀναμένουσιν ἐνταῦθα, συμφώνως ὑποσχέσεις Κυβερνήσεως ὅτι θὰ διευθυνθῶσι ταχέως ἵνα μεταβῶσι εἰς τὸ μέτωπον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ παρεμποδιστῇ ἐτι πλέον ἢ εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον μετάβασις αὐτῶν καὶ παρακαλῶ ὅπως ἀναγγείλω αὐτοῖς ὅτι πάντες θὰ ἔλθωσι⁽⁷⁾.

Ἔτσι μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου 3.500 Κρητὲς πολιτοφύλακες ἐπιβιβάσθησαν στὰ πλοῖα πρὸς ἐκπλήξιν τῶν ξένων καὶ ἐτοιμοπόλεμοι ξεκίνησαν γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολιτοφύλακες στάλθησαν καὶ 3.500 χιλ. ἄνδρες ποῦ συγκρότησαν τὸ ἀνεξάρτητο σύνταγμα Κρητῶν. Ὁργανώθησαν ἐπίσης καὶ ἀποστάλθησαν καὶ 77 ἐθελοντικὰ σώματα συνολικῆς δύναμης 3.566 ἀνδρῶν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους γνώριζαν τὸ Μακεδονικὸ ἔδαφος, γιατί εἶχαν λάβει μέρος στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα^(1,2).

Μεγάλῃ καὶ ἐνθουσιῶδῃς ἦταν ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, ἀποδεικνύοντας ἔτσι τὰ ἑλληνικὰ τοὺς αἰσθήματα, τὴ φιλοπατρία καὶ τὴν ἐθνικὴ τους ἀλληλεγγύη. Ἡ ἀποστολὴ Ἑλλήνων ἐθελοντῶν ἀπὸ τὸ νησί εἶχε γίνῃ κανόνας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821. Οἱ Κύπριοι ἐθελοντὲς στὴν ἀρχὴ ἀντιμετώπισαν δύο μεγάλα ἐμπόδια. Καθὼς ἡ Ἀθήνα εἶχε κατακλυσθεῖ ἀπὸ ὁμογενεῖς ἐθελοντὲς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1912 τὸ Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ἀποφάσισε τὴν ἀναστολὴ τὴν κατάταξης ἐθελοντῶν, ποῦ σύντομα ἔπαυσε νὰ ἰσχύει λόγω τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν τοῦ στρατοῦ στὴν Ἡπειρο. Τὸ δεῦτερο ἐμ-

πόδιο ήταν η βρετανική ουδετερότητα, η αύστηρη άποχή των κατοίκων της Κύπρου από τον πόλεμο, όπως ρητά καθόριζε η προκήρυξη ουδετερότητας του Άρμοστή Hamilton Goid - Adams, που εύκολα παρακαμπτόταν καθώς οι τελωνειακοί υπάλληλοι των Κυπριακών λιμανιών ήταν δύσκολο να έξακριβώσουν τον πραγματικό σκοπό του ταξιδιού των έθελοντών. Τη βρετανική ουδερότητα υπερφαλάγγισε ο Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης με εγκύκλιό του της 6ης Οκτωβρίου 1912, με την οποία τόνισε ότι το καθήκον των Ελλήνων της Κύπρου δεν πρέπει να εξαντλείται μόνο με τις προσευχές, αλλά, συνέχισε, εις τόν Έρυθρόν Σταυρόν της Ελλάδος καλούμεθα ως Χριστιανοί και Έλληνες να μετάσχουμε διά χρημάτων, διά νοσοκόμων, δι' Ιατρών. Έτσι ο Μητροπολίτης Κιτίου τελικά ανάχωρησε και ο ίδιος για την Αθήνα στις 17 Οκτωβρίου 1912 επί κεφαλής μίας ομάδας δήτην «νοσοκόμων και Ιατρών», συνοδευόμενος από το Δήμαρχο Λεμεσού Χριστόδουλο Σώζο, ο οποίος σκοτώθηκε στη μάχη στο Μπιζάνι στο ύψωμα Προφήτης Ηλίας στις 6.12.1912 και τόν βουλευτή Λάρνακος Ευάγγελο Χατζηϊωάννου, ο οποίος τραυματίστηκε στο Μπιζάνι. Μετά τόν θάνατο του Χριστόδουλου Σώζου, οι Βρεττανοί υποχώρησαν και παρακολούθησαν άπρακτοι τις μεγάλες ομάδες έθελοντών να φεύγουν πανηγυρικά πλέον από τὰ λιμάνια της Κύπρου. Υπολογίζεται ότι περίπου 4.000 Κύπριοι έθελοντές έλαβαν μέρος στους βαλκανικούς πολέμους, πολλοί από τούς οποίους έπεσαν στα πεδία των μαχών. Όμως η Κύπρος συμπαραστάθηκε και οικονομικά στον Άγώνα της Ελλάδος με έράνους. Τό σύνολο των εισφορών που στάλθηκαν στον Έλ. Βενιζέλο κατά τη διάρκεια των βαλκα-

νικών πολέμων ήταν 7.345.605 δρχ. από τις οποίες οι 360.000 - 400.000 δρχ. δηλαδή 14.400 - 16.000 λίρες στάλθηκαν από την Κύπρο⁽⁸⁾.

Σημαντική είναι η συμβολή στους βαλκανικούς πολέμους και των Έλληνικών κοινοτήτων της Αιγύπτου και ιδιαίτερα της Άλεξάνδρειας, με την άποστολή περίπου 13.000 έθελοντών Έλλήνων, οικονομικής ενίσχυσης με έράνους, αλλά και κινητού Νοσοκομείου 150 κρεβατιών με δύο χειρουργεία, άρχηγός - άρχίατρος δέ της άποστολής ο Καθηγητής Στέφανος Καρτούλης Δ/ντης του Νοσοκομείου⁽⁹⁾.

Με τηλεγράφημα ο Π. Παρασκευόπουλος στις 25.9.1912 από Άλεξάνδρεια προς τό ΥΠ-ΕΞ αναφέρει: Διά Ρωσικού πλοίου άνεχώρησαν σήμερα απόγευμα 300 έφεδροι, διά δ' Έλληνικού «Άργούς» θ' αναχωρίσωιν απόψε 800⁽¹⁰⁾.

Έπίσης σέ έγγραφο του Π. Παρασκευοπούλου στις 28.9.1912 από Άλεξάνδρεια διαβάζουμε: Έγκριτος νεαρός όμογενής Ιωάννης Καζούλης ζητεί οδηγίας, εάν δύναται ν' άποστείλη έθελοντικόν λόχον εκ 250 έως 300 υπηκόων Έλλήνων γεγυμνασμένων ίδιαις αυτού δαπάναις έξοπλίζων, ένδύων, άποστέλλων και διατρέφων αυτούς. Έν περιπτώσει μη άποδοχής, παρακαλώ να μοι δώσητε οδηγίας κατά τίνα τρόπον να συμβουλευσω να διαθέση ποσόν 4.000 λιρών. Ό αυτός διά του άμποπλοίου Ρωσ. Έταιρείας καταπλέοντος Πειραιά 4ην Οκτωβρίου άποστέλλει υπέρ Δημοσίου τέλειο αυτόκίνητόν του. Είδοποιήσατε να παραληφθῆ. Πρωτοβουλία της ένταυθα κοινότητος (Άλεξανδρείας) και συνδρομη έτέρων τοιούτων έσωτερικού καταρτίζεται πλήρες χειρουργείον, μετά νοσοκόμων, κλινών, 10 Ιατρών και 10

νοσοκόμων, τῆς κοινότητος ἀναλαμβάνουσης δαπάνας ἀποστολῆς καὶ συντηρήσεως αὐτῶν. Εἰδοποιήσατέ μου ἐὰν ὑπάρχη ἀνάγκη ἀποστολῆς ἐθελοντῶν, ἰατρῶν καὶ νοσοκόμων⁽¹¹⁾.

Στις 12 Ὀκτωβρίου 1912 ὁ Ἐμμ. Μπενάκης ἔστειλε στὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλεξανδρείας εὐχαριστήριο ἔγγραφο «περὶ τῶν ἐνεργειῶν διὰ τὴν συγκρότησιν καὶ ἀποστολὴν πλήρους νοσοκομείου». γεγὼνός ποῦ ἔσπευσε νὰ ἀναγγεῖλει στὸν πρωθυπουργὸ Ἐλ. Βενιζέλο, ποῦ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ διαβιβάσει «τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Κοινότητας, αἵτινες συμμετέσχον εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ταύτην ἀποστολήν». Ἡ ὑγειονομικὴ αὐτὴ ἀποστολή, συνίσταται στὴν ἐθελοντικὴ ἐπιστημονικὴ ἰατρικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα τὴν βόρεια Ἑλλάδα, ἐνὸς φορητοῦ νοσοκομείου ἐπανδρωμένου καὶ ἐξοπλισμένου κατάλληλα, ποῦ λειτουργοῦσε ἀπὸ 9/22 Ὀκτωβρίου 1912 μέχρι 3/16 Μαρτίου 1913, μὲ σκοπὸ τὴν περιθάλψην τραυματιῶν πολέμου⁽¹²⁾.

Ὁ ἴδιος ἐνθουσιασμός καὶ πατριωτικὴ ἔξαρση ἐκδηλώθηκε καὶ στοὺς ὁμογενεῖς τῆς Ἀμερικῆς μόλις πληροφορήθηκαν τὴν ἐπιστράτευση καὶ ἔσπευσαν πολλοὶ ἐθελοντῆς νὰ καταταγοῦν στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ καὶ βοηθήσαν οἰκονομικὰ τὸν Ἀγῶνα.

Τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ ἔγγραφο τοῦ στίς 21 Σεπτεμβρίου 1912 πρὸς τὴν Πρεσβεΐα Βασιγκτόνως γνωστοποιεῖ: Τῆς Πανελληνίου ἐνώσεως ἐνεργησάσης ἀμέσως ἐράνους πρὸς ἀποστολὴν εἰς Ἑλλάδα ἀπόρων ἐπιστράτων καὶ ἐθελοντῶν καὶ ἀναλαβούσης ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τοιούτων δαπανῶν ἀποστελλόμεν τηλεγραφικῶς ὁδηγίας εἰς πάσας τὰς Προξενικὰς ἀρχὰς ὅπως συμπράξωσιν αὐτῇ. Πα-

ρακαλοῦμεν ἵνα παράσχητε Πανελληνίῳ ἀμέριστον συνδρομήν.

Προξενικὰς ἀρχὰς Ἦν. Πολ. Ἀμερικῆς: Πανελλήνιος Ἐνωσις ἐνήργησεν ἐράνους καὶ διοργάνωσεν ἀποστολὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπιστράτων. Ἐντέλλομαι ἵνα συμπράξητε ἀμερίστως, αὐτῇ ἀφίνοντες τὴν φροντίδα διεξαγωγῆς ἀποστολῆς: New York, Chicago, S. Francisco, Boston, Philadelphia, St. Louis, Montana κ. ἄ.⁽¹³⁾.

Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ κατέφθασε στὸν Πειραιᾶ ὀλόκληρος ἐθελοντικὸς λόχος ὀπλισμένος καὶ ἐτοιμοπόλεμος. Ὁ Παγκρητικὸς σύλλογος «Φοῖνιξ» τῆς Νέας Ὑόρκης ἔστειλε μὲ δαπάνες τοῦ 200 Κρήτες γυμνασμένους καὶ ἐτοιμοπόλεμους. Τὸ ὑπερωκεάνιο «Πατρίς» μετέφερε ἐκεῖνες τὶς ἡμέρας στὸν Πειραιᾶ 600 Ἕλληνες ἀποδήμους τῆς Ἀμερικῆς γιὰ ἄδεια ὀλίγων ἡμερῶν. Ὅταν ἀποβιβάστηκαν καὶ πληροφορήθηκαν τὴν ἐπιστράτευση δὲν ἐπέστρεψαν στὴν Ἀμερικὴ. Ὡς τὶς 6 Ὀκτωβρίου ἀναχώρησαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ 3.600 ἐπίστρατοι καὶ 2.000 ἐθελοντῆς⁽¹⁴⁾.

Ἡ προσέλευσις Ἑλλήνων ἐπιστράτων καὶ ἐθελοντῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἦταν ἀθρόα, προκαλώντας κατάπληξη στοὺς ξένους. Ἐνδεικτικὰ παραθέτω μερικὰ ἀκόμη στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ πολλὰ ποῦ ὑπάρχουν, τῶν ἑλληνικῶν προξενείων τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἀπὸ τὸ Προξενεῖο Ὀδησσοῦ (Οὐκρανίας) ὁ Ἐμ. Καψαμπέλης ἀναφέρει πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν μὲ ἔγγραφο στίς 24.9.1912 ὅτι ἀρκετοὶ στρατεύσιμοι καὶ ἐθελονταὶ ἐτοιμάζονται νὰ ἔλθουν εἰς Ἑλλάδα νὰ ὑπηρετήσωσι εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ⁽¹⁵⁾.

Ἐγγραφο τοῦ Ἀγῆσ. Τζαννέτου τῆς 24.9.1912 ἀπὸ τὸ Προξενεῖο Κωνσταντῆς Ρουμανίας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ἀναφέρει ὅτι ἐπίστρατοι

καὶ ἐθελονταὶ μὲ Ρουμανικὸν ἀτμόπλοιοι ἐκάστην Τρίτην διὰ Κωνσταντινουπόλεως ἔρχονται εἰς Ἑλλάδα διὰ κατάταξιν εἰς τὸν στρατόν, μὴ ἐρωτῶντες κατὰ τὴν διέλευσιν μὴ συλληφθῶσιν ὑπὸ Τουρκικῶν ἀρχῶν⁽¹⁶⁾. Ἐγγραφο Γεν. Προξ. Τεργέστης πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν στίς 20.10.1912 ἀναφέρει ἔξοδα ἐπιστράτων 30.235 φράγκα⁽¹⁷⁾.

Ἐγγραφο Προξενεῖου Πετρούπολεως στίς 11.10.1912 πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Λ. Κορομηλᾶν ἀναφέρει: Οἱ ἐν Μόσχα καὶ Πετρούπολει σλαβικοὶ σύλλογοι οὐδεμίαν ποιούμενοι διάκρισιν μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Σλάβων, ἐνεργοῦσι δι' ὄλων τῶν μέσων ὑπὲρ τῶν μαχομένων ἀδελφῶν. Χθὲς ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Πειραιᾶ μέσω Ὁδησοῦ, τὸ προσωπικὸν ἐνὸς φορητοῦ νοσοκομείου ἐκ 50 κλινῶν μεθ' ὄλων τῶν ἐπιτηδείων. Τὸ ἐνταῦθα Δημαρχεῖον ἐψήφισεν τὸ ποσὸν 10.000 ρουβλίων... ἐθελονταὶ Ρῶσσοι ἄθροισ⁽¹⁸⁾.

Ὁ Ν. Γ. Θεοτόκης ἀπὸ Προξενεῖου Βερολίνου στίς 28.12.1912 ἀναφέρει πρὸς Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν καταβολὰς ὀδοιπορικῶν δι' ἐφέδρους ἀπὸ 20 Σεπτεμβρίου ἕως 4 Ὀκτωβρίου 1912⁽¹⁹⁾.

Ἐγγραφον Σπ. Κώκοτος ἀπὸ Προξενεῖον Πρίντζι στίς 19.10.1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, κατάστασις ἐξόδων στρατευσίμων διὰ τῶν ἀτμοπλοίων «Graz» «Brezen»⁽²⁰⁾.

Ἐγγραφον Προξενεῖου Μάλτας Ι. Καλούτσι στίς 19.10.1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, κατάστασις ἐξόδων, ἀποβιβασθέντων ἐνταῦθα ἐπιστράτων παρὰ διαφόρων ἐλληνικῶν ἀτμοπλοίων⁽²¹⁾.

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα κατέφθαναν καθημερινὰ στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὲς ἐνισχύσεις ἀπὸ ὅλες τὶς ἐλληνικὲς κοινότητες τοῦ

ἐξωτερικοῦ. Ἀπὸ τὴν Κωνσταντῆζα κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς προκήρυξης τῆς ἐπιστράτευσης συγκεντρώθηκαν 80.000 φράγκα, ἀπὸ τὴν Ὁδησοῦ 60.000 φράγκα, ἀπὸ τὴν Μόσχα τῆς Ἀν. Ἀφρικῆς 4.000 φράγκα. Οἱ ὁμογενεῖς τοῦ Λονδίνου συγκέντρωσαν 2.000 λίρες, τοῦ Μάντσεστερ 4.000, καὶ τοῦ Λίβερπουλ 2.000⁽⁹⁾. Ἡ ἐκκλησιὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ στίς 17 Σεπτεμβρίου 1912 γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Ἀγῶνα, τῶν μαχομένων στρατιωτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν ἀπόρων ἐπιστράτων, βρῆκε συγκινητικὴ ἀπήχηση καὶ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στίς ἐλληνικὲς κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως δεῖχνουν ἐνδεικτικὰ οἱ ἀνωτέρω ἐνισχύσεις⁽¹⁾.

Ἀπὸ τὸ Προξενεῖο Σόφιας ὁ Πρόξενος Δ. Πανάς σὲ ἔγγραφό του στίς 20 Σεπτεμβρίου 1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἀναφέρει: Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τοῦ Β. Διατάγματος περὶ τῆς κινητοποιήσεως, οἱ ὑπόχρεοι ἄθροισ καὶ μετὰ σπανίας προθυμίας σπεύδουσιν εἰς τοὺς στρατώνας ἵνα ἐνδυθῶσιν καὶ ὀπλισθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ λαὸς ἐνθουσιῶν προέβη αὐθορμητῶς εἰς ἐπανειλημμένας φιλικὰς διαδηλώσεις ἐνώπιον τῆς Σερβικῆς ὡς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐπευφημίας δὲ πρὸ τῆς Ἰταλικῆς, Ἀγγλικῆς καὶ Ρωσικῆς Πρεσβείας. Εἰς διαδηλώσεις προέβησαν προχθὲς μὲν τὰ Μακεδονικὰ ἀδελφάτα μὲ τὰς σημαίας αὐτῶν παρακολουθούμενα ὑπὸ χιλιάδων λαοῦ, σήμερον δὲ οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου συνοδευόμενοι ὑπὸ Καθηγητῶν. Τὰ καθέκαστα τῶν διαδηλώσεων συνάπτω ὧδε⁽²²⁾.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πληροφορήθησαν τὴν ἐπιστράτευση μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό καὶ βαθειὰ συγκίνηση, καὶ ἀρκετοὶ νέοι ἐθελοντὲς ἀπὸ Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη κ. ἄ. ἔφου-

γαν άμέσως για Πειραιά και κατατάχθηκαν στον στρατό. Ένας από αυτούς ήταν ο Βασίλειος Χατζητιμόθεος από τον Τροχό Καππαδοκίας (πρόγονος του Άιτρού Τιμόθεου Τιμοθεάδη), ο οποίος τελείωσε τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, ύπηρετούσε σε ναυτιλιακή εταιρεία της Κων/πόλεως, ήλθε έθελοντής στην Ελλάδα και σκοτώθηκε στη μάχη του Σαρανταπόρου. Στις 30 Οκτωβρίου 1912, περίπου 300 Έλληνες στρατεύσιμοι της Κων/πόλεως έστειλαν έπιστολή - αίτηση προς τον Πρωθυπουργό και Υπουργό Στρατιωτικών Έλ. Βενιζέλο, από τον όποιον ζητούσαν να παρέμβει για να άρθούν τα οικονομικά κωλύματα που έθεσαν οι Τούρκοι, «όπως ύπηρετήσωσιν καθ' ύψηλόν καθήκον την γλυκυτάτην μας Πατρίδα, προσενεγκόντες αυτήν ταύτην την ζωήν μας προς υπεράσπισιν των δικαίων αυτής... μετά δακρύων έπαναλαμβάνουσιν όπως ήμεις ο Σωτήρ του Έλληνισμού είσακούσητε μετά καρτερήσεως της δικαίας αυτήν αίτησεως και προσέλθητε ήμεις άρωγός προς έκπλήρωσιν του κατά καθήκον ίερού και ύψηλου σκοπού των... Δέν δυνάμεθα κύριε Υπουργέ να παραμείνωμεν ούδ' επί στιγμήν, ένώ οι άδελφοί μας άγωνίζονται...». Η τετρασέλιδη έπιστολή συνοδεύεται με σελίδες των ύπογραφών⁽²³⁾.

Παρόμοια κωλύματα έθεταν οι Τουρκικές άρχες της Σμύρνης, άρνούμενες να θεωρήσουν τα διαβατήρια νέων για ταξίδι στην Ελλάδα, όπως μαρτυρεί έπιστολή Έλληνα ύπαλλήλου του Σιδηροδρόμου Σμύρνης - Αϊδινίου προς την Α. Ε. τον Υπουργόν Στρατιωτικών της Ελλάδος κ. κ. Έλ. Βενιζέλον Αθήνας, Σμύρνη 9.11.1912, που ήθελε να έλθει στον Πειραιά για να ύπηρετήσει στο στρατό, ο όποιος τελειώνει την έπιστολή του ως εξής: «... Υποβάλλων την παρούσαν άναφοράν,

παρακαλώ την Ύμετέραν Έξοχότητα όπως διατάξη τα δέοντα, καθ' ότι έκτός έμου υπάρχουν πολλοί άλλοι κωλυόμενοι ούτω του ταξιδίου των». Ταπεινός ήμων θεράπων Γεώργιος Ι. Άργυρόπουλος⁽²⁴⁾.

Οικονομικές και άλλες δυσκολίες είχαν και πολλοί έπίστρατοι να έλθουν στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από έπιστολή του Παρασκευά Α. Αθανασιάδη από την Άμισό (Σαμψούντα) Πόντου, 9.10.1912, η οποία έφθασε στο Νομόρχη Άττικής και Βοιωτίας και αυτός την στέλνει στο Υπουργείο Έξωτερικών⁽²⁵⁾.

Ένδεικτικό του κλίματος που έπικρατούσε στην Τουρκία είναι και το έξης έγγραφο του Προξένου Μ. Σεληνιάδη του Προξενείου Τραπεζούντας της 21.9.1912, προς το Υπουργείο Έξωτερικών, συνημμένος έγγραφου προς την έν Κων/πόλει Βασιλικήν Πρεσβείαν: Κατόπιν των έκ Κων/πόλεως προς την διεύθυνσιν της ένταύθα εκδιδομένης τουρκικής έφημερίδος «Μεσθερετ» διαβιβασθέντων δύο τηλεγραφημάτων και έχόντων ως εξής: Έν Ελλάδι ήρξατο γενική έπιστράτευσις, τα έν τω λιμένι Κων/πόλεως ελληνικά έμπορικά άτμόπλοια επέστρεψαν εις την Ελλάδα⁽²⁶⁾.

Έπίσης οι Τουρκικές άρχες έχουν άποκλείσει ελληνικά έμπορικά άτμόπλοια εις τον Εύξεινον Πόντον και την θάλασσαν του Μαρμαρά και κατακράτηση ένια τούτων.

Οι όθωμανοί τόσο οι προοδευτικοί όσο και οι φιλελεύθεροι μέχρι τοιούτου σημείου έταράχθησαν ώστε ήρχισαν να λέγωσι όσα μόνον όθωμανοί δύνανται να λέγωσι κατά των Έλλήνων και έζήτησαν την άδειαν όπως την Κυριακήν 23 φθίνοντος και ώραν 10η π.μ. έν τη πλατεία του Συντάγματος η Καμπαή μεϊδάν συγκροτήσωσι συλλαλητήριον⁽²⁶⁾.

Ἐγγραφοῦ τοῦ Ὑποπροξένου 40 Ἐκκλησιῶν Ἰ. Παπαδαμίδη στίς 20.10.1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικὸν ἀναφέρει: Ἡρξάμην νὰ ἐτοιμάζωμαι πρὸς ἀναχώρησιν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν Ἀρχείων. Εἶναι ἀπερίγραπτος ὁ πανικὸς ὑφ' ὃν εἶχε καταληφθεῖ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς καὶ ἰδία ὁ λαός. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀθροοὶ ἤρξαντο νὰ προσέρχωνται ἑλληνόπαιδες στρατιῶται αὐτομολήσαντες ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ἀνερχόμενοι ἤδη εἰς 100⁽²⁷⁾.

Ἐγγραφοῦ Ἀ. Τζαννέτου ἀπὸ Προξενεῖο Κωνσταντίας στίς 28.10.1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἀναφέρει καὶ τὰ ἐξῆς: Εἰς χθεσινὸν Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐν Κων/πόλει ἐγένετο λόγος καὶ περὶ μεταφορᾶς τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Κυβερνήσεως εἰς Προύσσαν⁽²⁸⁾.

Ἐγγραφοῦ Α' διερμηνέως Προξενεῖου Σμύρνης στίς 19.11.1912 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἀναφέρει: Ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισιδίας ἠπειλήθησαν σοβαρῶς ὑπὸ μουσουλμανικοῦ ὄχλου σφαγὴ ὁμογενῶν. Ἦπτον σοβαρῶς ἐν Ἀτταλεΐα καὶ Αἰδινίω... Εἰς περιοχὴν Κυθωνίων, Δικελῆ, καταγγέλεται καταπίεσις Χριστιανῶν...⁽²⁹⁾.

Μὲ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐπιστράτευσης συγκροτήθηκαν τὰ ἐθελοντικὰ σώματα τῶν Κρητῶν (προαναφέρονται) τῶν Προσκόπων, τῶν Γαριβαλδινῶν⁽¹⁾.

Τὰ μικρὰ ἀνεξάρτητα σώματα Προσκόπων συγκροτήθηκαν γρήγορα ἀπὸ ἐθελοντὲς ἀξιωματικούς καὶ ὑπαξιωματικούς πᾶσι εἶχαν προϋπηρετήσῃ στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα: Μ. Ἀναγνωστάκος (Ματαπάς), Β. Παπατζανετέας, Β. Σταυρόπουλος, Β. Παπακώστας. Μὲ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτὰ περνοῦσαν τὰ σύνορα ἢ ἀποβιβάζονταν μυστικὰ στίς ἀκτὲς τῆς Μακεδονίας. Οἱ ἐθελοντὲς αὐτοὶ ὀνομάζονταν Πρόσκοποι γιατί προηγούνταν τοῦ

κυρίως στρατεύματος καὶ δροῦσαν μὲ σκοπὸ τὴ συλλογὴ πληροφοριῶν καὶ τὴν προκατάληψη ἐδαφῶν. Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 426/22.10.1912, Γενικὸ Στρατηγεῖο, πρὸς ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτὸ Σώματα γνωστοποιεῖ: «Καθιστῶ ὑμῖν γνωστὸ ὅτι, τὰ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Λοχαγοῦ Πυροβολικοῦ Κ. Μαζαράκη Σώματα Προσκόπων, τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον μεγίστας ὑπηρεσίας προσέφερον εἰς τὴν στρατιὰν καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀνδρῶν δοσάντων τὸν ὄρκον Ἑλληνος Στρατιώτου, ἐνήργησαν ὡς σώματα στρατιωτικὰ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου καὶ συνεπῶς ὡς τοιαῦτα νὰ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ πάντων». Μὲ βάση τὴν ἀνωτέρω διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Κωνσταντίνου, ἀντικρούστηκαν οἱ Βούλγαροι ὅταν προσπάθησαν νὰ ἀμφισβητήσουν ὅτι οἱ Πρόσκοποι ἀποτελοῦσαν τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὶς συζητήσεις τῆς ἐλληνοβουλγαρικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ νὰ διευθετησῇ τὶς διαφορὰς ὡς πρὸς τὴν προτεραιότητα κατοχῆς ἀμφισβητούμενων ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους περιοχῶν⁽¹⁾.

Δημιουργήθηκε ἐπίσης καὶ τὸ ἐθελοντικὸ σῶμα τοῦ Ἰταλοῦ φιλέλληνα Ριτσιότο Γαριβάλδη μὲ 2.300 φιλέλληνες, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 1.000 ἦσαν Ἑλληνες. Οἱ ἐθελοντὲς αὐτοὶ Γαριβαλδῖνοι ἀποκαλοῦνταν «ἐρυθροχιτώνες», λόγω τοῦ κόκκινου ἐρυθροῦ χιτῶνα τῆς στολῆς τους⁽¹⁾.

Μέσα στὸν πρῶτο μῆνα τοῦ πολέμου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ διοικητὴ τὸν Διάδοχο Κωνσταντῖνο συνέτριψε τοὺς Τούρκους στίς μάχες τοῦ Σαρανταπόρου (9 - 10 Ὀκτωβρίου 1912) καὶ τῶν Γιαννιτσῶν (19 - 20 Ὀκτωβρίου), καὶ στίς 26 Ὀκτωβρίου ἐλευθέρωσε τὴ Θεσσαλονικὴ. Ὁ στρατὸς τῆς Ἠπείρου, μὲ διοικητὴ τὸν ἀντιστράτηγο Σαπουντζάκη ἐλευθέρωσε τὴν

Πρέβεζα στις 21 'Οκτωβρίου 1912 και περικύκλωσε τὰ Γιάννενα. Ὁ στόλος, μὲ διοικητὴ τὸ Ναύαρχο Κουντουριώτη ἐλευθέρωσε τὴ Λήμνο (8 - 9 'Οκτωβρίου 1912), τὴ Θάσο, τὸν 'Αἶ - Στράτη καὶ τὴν 'Ίμβρο (10 - 18 'Οκτωβρίου 1912), τὴ Σαμοθράκη, τὰ Ψαρά, τὴν Τένεδο καὶ τὴν 'Ικαρία (19 'Οκτωβρίου - 4 Νοεμβρίου 1912)⁽¹⁾.

Ὅμως οἱ Βούλγαροι ἀμέσως μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ, δέσμοι τῶν ὁραμάτων τῆς Συνθήκης τοῦ 'Αγίου Στεφάνου τοῦ 1878 γιὰ μεγάλη Βουλγαρία, δημιούργησαν προβλήματα στὴν προτεραιότητα κατοχῆς, ἐπέδιωξαν συγκατοχὴ σὲ περιοχὲς ποὺ ἤδη εἶχαν καταληφθεῖ (ἐλευθερωθεῖ) ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ἐνῶ χρησιμοποίησαν ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ ἐκβουλαρίσουν περιοχὲς ποὺ εἶχαν καταλάβει, μὲ συντριπτικὴ ὁμως σ' αὐτὲς ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅπως Καβάλα, Ξάνθη, Δράμα, Σέρρες, ἐφαρμόζοντας παράλληλα προπαγάνδα καὶ διείδυση σὲ περιοχὲς ποὺ ἤδη διοικούνταν ἀπὸ Ἑλληνικὲς ἀρχὲς (Θεσσαλονίκη, Γιαννιτσά, Ἐδεσσα κ. ἄ.)⁽¹⁾ ³⁰⁾

Εἶναι ὀγκώδης ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Σόφιας τῆς περιόδου Ἰανουαρίου - Ἰουνίου 1913 μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν Ἑλλάδος (φυλάσσεται στοὺς φακέλους Α' καὶ Β' Βαλκανικὸς Πόλεμος τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν), μὲ τὴν ὁποία ὁ πολὺ δραστήριος καὶ ἱκανὸς Πρόξενος Δημήτριος Πανὰς γνωστοποιεῖ λεπτομερῶς τὴν πολιτικὴ τῆς Βουλγαρικῆς κυβέρνησης καὶ τὶς βλέψεις τῆς ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅπως αὐτὲς ἀπροκάλυπτα παρουσιάζονται καὶ μὲ τὶς βουλγαρικὲς ἐφημερίδες Σόφιας καὶ Φιλιππούπολης κατὰ

τὴν ὑπόψη περίοδο⁽³⁰⁾.

Ἔτσι οἱ Βούλγαροι, λόγῳ τῆς δολιότητος, ἀδιαλλαξίας, ἀπληστίας καὶ ἀλαζονείας τους, τελικὰ ἐπιτιθένται ἐναντίον τῶν πρώην συμμάχων τους Ἑλλήνων καὶ Σέρβων καὶ ἀρχισε ὁ Β' Βαλκανικὸς Πόλεμος στὶς 17 Ἰουνίου 1913, ὁ ὁποῖος κατέληξε μὲ ἧττα τῶν Βουλγάρων στὶς μάχες Κιλκίς καὶ Λαχανὰ 19 - 21 Ἰουνίου 1913, καὶ τὴν ὀριστικὴ ἀπελευθέρωση τῆς ἑλληνικώτατης Μακεδονίας⁽¹⁾ ³⁰⁾.

Οἱ Βαλκανικοὶ Πόλεμοι τοῦ 1912 - 1913 ὑπῆρξαν ἡ μεγαλύτερη ἀπελευθερωτικὴ προσπάθεια τοῦ ἔθνους, μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, γιὰ τὴ διπλασίασαν σὲ ἑκτασὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπελευθέρωσαν ἑκατομμύρια σκλαβωμένους Ἕλληνες.

Δρ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ Ι. ΤΙΜΟΘΕΑΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ἐπίτομη Ἱστορία τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων 1912 - 1913. Ἐκδοση Διευθύνσεως Ἱστορίας Στρατοῦ τοῦ ΓΕΣ. Ἀθήνα 1987.
2. Ἰ. Ἀλεξάκης: Οἱ Ἑλληνικοὶ Ἀπελευθερωτικοὶ Πόλεμοι 1912 - 1913 καὶ τὸ Ἀνεξάρτητο Τάγμα Κρητῶν. Ἀθήνα 1967.
3. Τηλεγράφημα ἀπὸ Χανιά πρὸς Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, 29.9.1912. Φ. 1912/101/02. Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος. Ἱστορικὸ Α. Υ. Ε.
4. Ἐγγραφοὺν Ἀλ. Ραγκαβῆ ἀριθ. πρωτ. 888/30.9.1912 πρὸς Χανιά. Φ. 1912/101/5/02. Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος. Ἱστορικὸ Α. Υ. Ε.
5. Τηλεγράφημα Ἀλ. Ραγκαβῆ ἀριθ. πρωτ. 30095/3.10.1912 πρὸς Χανιά. Φ. 1912/101/5/02. Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος. Ἱστορικὸ Α. Υ. Ε.
6. Τηλεγράφημα ἀπὸ Χανιά ἀριθ. πρωτ. 31557/10.10.1912 πρὸς Ἀλ. Ραγκαβῆ. Φ. 1912/101/5/02. Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος. Ἱστορικὸ Α. Υ. Ε.
7. Λάμπρου Κορομηλᾶ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, ἐπεῖγον ἐγγραφοὺν ἀριθ. πρωτ. 32950/27.10.1912, πρὸς Α. Ὑψηλότητα Διάδοχον Θεσσαλονίκην. Φ. 1912/101/5/02. Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος. Ἱστορικὸ Α. Υ. Ε.
8. Πέτρος Παπαπολυβίου: Ἡ Κύπρος καὶ οἱ

Βαλκανικοί Πόλεμοι. Συμβολή στην ιστορία του Κυπριακού έθελοντισμού. Λευκωσία 1997.

9. Η. Λαχανοκάρδη: Παλαιά και Νέα Άλεξάνδρεια, Σύντομος ιστορική άνασκόπησης του Άλεξάνδρινου Έλληνισμού. Άλεξάνδρεια 1927.

10. Τηλεγράφημα Π. Παρασκευοπούλου άριθ. πρωτ. 30439/25.9.1912 από Άλεξάνδρεια προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορία Α. Υ. Ε.

11. Έγγραφον Π. Παρασκευοπούλου άριθ. πρωτ. 3099/28.9.1912 από Άλεξάνδρεια προς ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορία Α. Υ. Ε.

12. Ε. Λ. Ι. Α./ΑΕΚΑ: Φορητόν Νοσοκομείον του έν Αιγύπτω Έλληνισμού, έκθεσις πεπραγμένων κατά τούς δύο πολέμους έλληνοτουρκικών και έλληνοβουλγαρικών 1912 - 1913, Άλεξάνδρεια 1913.

13. Έγγραφον Υπουργείου Έξωτερικών τής Ελλάδος άριθ. πρωτ. 30438/21.9.1912 προς Πρεσβείαν Βασιγκτώνος. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

14. Οί Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912 - 1913. Έκδόσεις Μελέτης Έλληνικής Ιστορίας. Έκδόσεις «ΟΡΙΖΩΝ».

15. Έγγραφον Έμ. Καψαμπέλη άριθ. πρωτ. 30364/24.9.1912, από Προξενείο Όδησσού προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/3/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

16. Έγγραφον Άγ. Τζανέττου 30394/24.9.1912 από Προξενείον Κωνσταντζας προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/3/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

17. Έγγραφον Γεν Προξενείου Τεργέστης άριθ. πρωτ. 24215/20.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

18. Έγγραφον Προξενείου Πετρούπολεως άριθ. πρωτ. 860/11.10. 1912 προς τόν Υπουργ. Έξωτερικών Λ. Κορομηλάν. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

19. Έγγραφον Προξενείου Βερολίνου άριθ. πρωτ. 201/28.12.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

20. Έγγραφον Σπ. Κώκοτος Προξενείου Πρίντεζι άριθ. πρωτ. 2771/19.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλε-

μος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

21. Έγγραφον Προξένου Μάλτας Ι. Καλούτση άριθ. πρωτ. 2014/19.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

22. Έγγραφον Προξένου Σόφιας Δημ. Πανά άριθ. πρωτ. 1261/20.9.1912, προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

23. Αίτησις στρατευσίμων Έλλήνων Κων/πόλεως άριθ. πρωτ. 34905/30.10.1912, Πρεσβείας Κων/πόλεως, προς τήν Α. Ε. Υπουργόν Στρατιωτικών Κύριον, Κύριον Έλευθερίον Βενιζέλον. Φ. 1912/101/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

24. Έπιστολή Γωεργίου Ι. Άργυροπούλου από Σμύρνη 9.11.1912, προς τήν Α. Ε. Υπουργόν Στρατιωτικών Ελλάδος Κύριον, Κύριον Έλευθερίον Βενιζέλον, Φ. 1912/10/3/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

25. Έγγραφον Νομάρχη Άττικής και Βοιωτίας άριθ. πρωτ. 1606/19.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ, συνημμένον έπιστολής Παρασκευά Α. Άθανασιάδη από Άμισό (Σαμφούντα) Πόντου. Φ. 1912/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

26. Έγγραφον Προξένου Μ. Σεληνιάδη του Προξενείου Τραπεζούντας άριθ. πρωτ. 532/21.9.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

27. Έγγραφον Υποπροξένου 40 Έκκλησιών Ι. Παπαδαμίδη άριθ. πρωτ. 152/20.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

28. Έγγραφον Ά. Τζαννέτου από Προξενείον Κωνσταντζας άριθ. πρωτ. 96/28.10.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

29. Έγγραφον Προξενείου Σμύρνης άριθ. πρωτ. 302/19.11.1912 προς τó ΥΠ - ΕΞ. Φ. 1912/5/02. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Ιστορικό Α. Υ. Ε.

30. Τιμόθεος Τιμοθεάδης: «Η κατάσταση στη Μακεδονία μεταξύ του Α΄ και του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου». Β΄ Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο «Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912 - 1913, Η μάχη τών Γιαννιτσών 19 - 20 Όκτωβρίου 1912», Γιαννιτσά 17, 18, 19 Μαΐου 2002.

ΕΙΜΑΣΤΕ;

Χριστούγεννα. Ἡ γιορτὴ τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Γιατί; Ἐπειδὴ ὁ πολιτισμένος κόσμος δέχθηκε τὸν Χριστιανισμό ἢ ἐπειδὴ ὁ Χριστιανισμὸς δημιούργησε πολιτισμὸ;

Ἄς δοῦμε πῶς ὑποδέχθηκαν τὸν Χριστιανισμὸ οἱ ἄνθρωποι. Οἱ Ἕλληνες μὲ εἰρωνία. Οἱ Ἑβραῖοι μὲ ἀμφισβήτησι. Οἱ Ρωμαῖοι μὲ σκληροὺς διωγμούς. Προηγούμενως, Ἰουδαῖοι καὶ Ρωμαῖοι συνεργάσθηκαν, γιὰ νὰ πετύχουν αὐτὸ ποῦ δὲν εἶχε κατορθώσει ὁ Ἡρώδης μὲ τὴν σφαγὴ τῶν νηπίων. Κατεδίκασαν τὸν Χριστὸ σὲ θάνατο καὶ τὸν ἐσταύρωσαν καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐτελείωσαν μὲ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι. Ἐν τούτοις, μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀρνητικὴ στάσι, ὁ Χριστιανισμὸς ἐπεκράτησε σ' ὀλόκληρο τὸν τότε πολιτισμένο κόσμο. Καὶ τὸν ἑλληνικὸ ἀλλὰ καὶ τὸν ρωμαϊκὸ ποῦ εἶχε γίνεи φορέας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα εἶχε προετοιμάσει τὴν ἀνθρωπότητα γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλλαγὴ.

Ὅμως, ἐκτὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστιανισμὸς ἐπηρέασε τὸν πολιτισμὸ. Τοὺς Ρωμαίους καὶ τὰ ἔθνη ποῦ δημιουργήθηκαν ἀπ' αὐτούς. Τοὺς Ἕλληνες, σὲ ὅλη τὴν μακροαῖωνη ἱστορία τους. Τί γίνεται ὁμως σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τόσοὺς αἰῶνες ποῦ κύλησαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ; Τί γίνεται σήμερα ποῦ ἔχει ἐπικρατήσει σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο αὐτὸ ποῦ ὠνομάσθηκε «Δυτικὸς Πολιτισμὸς»;

Τύποις, ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ πολιτισμένου κόσμου εἶναι χριστιανοί. Ὅχι ὁμως στὴν οὐσία. Ὁ Χριστὸς κήρυξε τὴν ἀγάπη. Καὶ στὰ λεγόμενα χριστιανικὰ ἔθνη ἐπικρατεῖ τὸ μῖσος. Ὁ Χρι-

στὸς κήρυξε τὴν ἀγιότητα. Κι' ἐμεῖς στὴ θέσι τῆς βάλामε, «χωρὶς περισκεψι, χωρὶς αἰδῶ», τὸ σέξ. Ὁ Χριστὸς εἶπε: **«Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ»**. Κι' ἐμεῖς πάψαμε νὰ λατρεύουμε τὸν Θεὸ καὶ λατρεύουμε τὸν μαμωνά. Ὅχι μόνο οἱ πλούσιοι ἀλλὰ καὶ οἱ φτωχοί. Γιατί ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι θέμα χρημάτων. Εἶναι στάσις ζωῆς. Ὁ Χριστὸς δίδαξε τὴν εἰρήνη. Κι' ἐμεῖς προτιμήσαμε τὸν πόλεμο. Καὶ τί πόλεμο. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν οἱ πλούσιοι λαοὶ περισσότερα πλούτη, περισσότερο πετρέλαιο (μαῦρο χρυσοῦ τὸ λένε) καὶ περισσότερη ἐξουσία.

Εἶμαστε λοιπὸν σήμερα χριστιανοὶ ἢ δὲν εἶμαστε; Καὶ δὲν ἐρωτῶ γιὰ τοὺς λαοὺς ποῦ εἶναι ἐπίσημα βουδιστὲς ἢ βραχμάνοι, μωαμεθανοὶ ἢ ἑβραῖοι. Ἐρωτῶ γιὰ μᾶς, ποῦ ἀνήκομε στὴν «χριστιανικὴ δύσι». Γιὰ μᾶς ποῦ εἶμαστε βαφτισμένοι χριστιανοί. Τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡγέτες τῶν χριστιανικῶν λαῶν. Εἶμαστε χριστιανοί; Δὲν εἶμαι βέβαιος. Καὶ ἀντὶ ἄλλης προετοιμασίας γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς μεγάλης ἐορτῆς, ἄς κλεισθοῦμε τὴν νύχτα τῶν Χριστουγέννων «εἰς τὸ ταμεῖον μας» καὶ ἄς ἀναλογισθοῦμε. Καὶ ἀφοῦ ξεκαθαρίσουμε τίς προθέσεις μας καὶ ὁμολογήσουμε τὴν πίστη μας στὸν Χριστὸ «λόγω ἔργω καὶ διανοίᾳ», ἄς πᾶμε τὸ πρῶτὸ στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὸ τροπάριο: **«Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς»**. Καὶ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι ἔχει γεννηθῆ στὶς καρδιές μας.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΡΥΖΑΚΗΣ

Πέραν τῶν ὄσων τιμητικῶν λόγων στήν μνήμη τοῦ ἀείμνηστου Εὐθυμίου Βρυζάκη εἶπε κατὰ τὸν ἐπικειδίου ἀποχαιρετισμὸ ὁ καθηγητὴς κ. Φοῖβος Χριστοδούλου*, οἱ «Ἀκτίνες» ὀφείλουν νὰ προσθέσουν καὶ τὸν ἰδικὸ τους λόγο, καθ' ὅσον ὁ ἐκλιπὼν ὑπῆρξε κατὰ τὸ ἀπώτερο παρελθὸν ἐπιλεκτός καὶ τακτικὸς συνεργάτης τοῦ Περιόδικου.

Ἐὰν φυλλομετρήσει κανεὶς τὸ εὐρετήριο τῶν «Ἀκτίνων» (ἔκδοση 1998) σὲ ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν ἄρθρων θὰ συναντήσει τὴν ὑπογραφή Δ. Πυργιώτης (τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Ε. Βρυζάκη). Ὁ προβληματισμὸς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς τεχνολογικῆς προόδου ἀποτελεῖ σειρά βιβλιογραφικῶν ἄρθρων, καθὼς καὶ ὁ πόλεμος καὶ οἱ συνέπειες ἐξ αὐτῶν στήν ζωὴ τῶν λαῶν.

Τὴν καλλιτεχνικὴ του κατάρτιση ἐπὶ θεμάτων μουσικῆς τὴν συναντᾷ κανεὶς σὲ ἄλλη σειρά ἄρθρων σχετικῶν μὲ τὴν μουσικὴ δημιουργία τῶν μεγάλων μουσουργῶν Μπάχ, Μπετόβεν, Μότσαρτ καὶ Βάγκνερ.

Ἱστορικὰ θέματα, εἰδήσεις ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ ἐξωτερικοῦ, διβλιοκρισίες, κριτικὴ μουσικῶν ἐκδηλώσεων συμπληρώνουν τὴν ἐργογραφία του στὶς «Ἀκτίνες» καὶ δείχνουν τὸν πνευματικὸν ἀνθρώπο μὲ τὰ ποικίλα ἐνδιαφέροντα, τὸ ἰδεολογικὸ του ὄπλοστάσιο καὶ τὶς χριστιανικὲς θέσεις του ἐναντὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν.

Ἀπὸ τὸ 1960 μὲ τὴν ἔκδοση ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Ἀλέξανδρον Τσιριντάνη τοῦ περιοδικοῦ «Συζήτησις» τὸν συναντοῦμε ὡς τακτικὸν ἀρθρογράφου σὲ αὐτὸ ἐπὶ σειρά ἐτῶν (1960 - 1977), ὅποτε ἔπαυσε νὰ ἐκδίδεται τὸ περιοδικὸν αὐτό.

Ἐνα βιβλίον μὲ τίτλον: «Ματιὲς σὲ σύγχρονα θέματα» (ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Συζήτησις» - 1973) ἔχει ὡς περιεχόμενα μία σειρά ἄρθρων του, ποὺ ἐδημοσιεύθηκαν στὸ ἐν λόγω περιοδικὸ ἀπὸ τὸ 1960 καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἀποτελοῦν κάποιον ἐνιαῖο σύνολο, ἀφοῦ πραγματεύονται θέματα συγγενῆ μεταξύ τους, ὅπως ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια, ἡ ὀ φεμινισμός.

Μία ἄλλη ἐνδιαφέρουσα σειρά ἄρθρων (περιόδου 1971 - 73) ἀφορᾷ στὶς κοσμοθεωριακὲς ἐξελιξεις, ποὺ ἔλαβαν χώρα τοὺς ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνες, καὶ ἔκαμαν ὥστε ἡ τεχνικὴ πρόοδος νὰ μὴν ὑπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολιτισμὸ ὡς ὄργανικὸ σύνολον, ἀλλὰ ἐπιδιώξεις καὶ σκοποὺς ὑλιστικούς.

Ὅλα αὐτὰ καὶ ἡ ὅλη βιοτὴ τοῦ Εὐθυμίου Βρυζάκη μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρξε ἕνας πολὺπλευρος ἐργάτης καὶ ἀγωνιστὴς τοῦ πνεύματος καὶ συνεπῆς χριστιανός.

Ο ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Δημοσιεύονται καὶ σχολιάζονται στὸν ἡμερήσιον τύπον ἀπόψεις, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ἡ χώρα μας μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ἐμφανίζεται νὰ κατέχει μία καθόλου κολακευτικὴ πρώτη θέση στὴν διαφθορὰ τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, καθὼς καὶ αὐξημένη ἐγκληματικότητα ἐναντὶ τῶν ἄλλων ἐταίρων.

Συνήθως βέβαια δὲν παρεντίθενται στοιχεῖα καὶ τὰ κριτήρια, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ἐξάγονται αὐτὰ τὰ θλιβερὰ συμπεράσματα. Ἀνεξαρτήτως ὁμως αὐτῶν οἱ ἐντυπώσεις παραμένουν καὶ μαζί μὲ αὐτὲς καὶ ἡ ἀνησυχία γιὰ τὸ ποῦ βαδίζει ὁ τόπος.

Παλαιότερα ἐκινῶμεθα γιὰ τὶς ἀρετὲς τῆς φυλῆς καὶ τὴν ὑπεροχὴ τῶν ἠθῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐναντὶ ἐκείνων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Σήμερα τὰ πράγματα φαίνονται νὰ ἀντιστρέφονται πρὸς

* (Βλ. Ἀκτίνες, τ. Νοεμβρίου, σελ. 305).

τὸ κακὸ γιὰ τὸν τόπο μας. Καὶ δὲν ἦταν μόνον αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ἦθη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας γιὰ τὰ ὅποια εἴμαστε κάποτε ὑπερήφανοι· ἦταν καὶ τὰ μεγάλα ἱστορικά ἐπιτεύγματα τῆς πολεμικῆς δεκαετίας 1939 - 49 τὰ ὅποια ἀνεγνωρίζοντο καὶ στὰ ὅποια ἀπεδίετο ἡ ὀφειλομένη τιμὴ ἀπὸ τὰ ξένα ἔθνη. Καὶ τὰ ἐπιτεύγματα αὐτὰ εἶχαν ὡς κυρία βάση τὴν ἀγνότητα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ὅμως μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τὴν διαδοχὴ τῶν γενεῶν, τὸ ἐπικούρειο ὑλιστικὸ πνεῦμα, τὸ ὅποιο θαυμασιὰ διεύρωσε μεγάλο τμήμα τοῦ λαοῦ μας, ἡ ἐπιδίωξη, μὲ ἄλλα λόγια, γιὰ τὴν ἀπόκτηση περισσοτέρων ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐδῶ καὶ τώρα, οἱ ὑποσχέσεις τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἀποκλειστικά γιὰ τὴν ἐπίτευξη ὑψηλοτέρων οἰκονομικῶν στόχων, ἔγιναν αἰτίες, χωρὶς νὰ ὑπάρξει ἓνα πνευ-

ματικὸ ἀντιστάθμισμα, γιὰ τὴν ἐξάπλωση ἑνὸς κύματος ἀμοραλισμοῦ, τὸ ὅποιο δίνει αὐτὸν τὸν τόνο.

Ἡ τάση τῆς Πολιτείας νὰ περιθωριοποιήσῃ μὲ φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς τρόπους τὴν Ἐκκλησία, ἡ τροπὴ τῆς Παιδείας σὲ καθαρὰ γνωστικὸς στόχους συντελοῦν στὴν ἐπίταση τῆς παρατηρουμένης ἠθικῆς ὑποβαθμίσεως.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς ἀντὶ νὰ γεννοῦν ἓνα αἶσθημα ἀπαισιοδοξίας, ἀποτελοῦν προσκλητήριο γιὰ τοὺς πιστοὺς χριστιανούς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος, γιὰ μίαν ἐμπρακτὴ ἀντίδραση πρὸς ἀντιστροφή τοῦ κλίματος αὐτοῦ, μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν ὑγιῶν δυνάμεων, ποὺ ἀπὸ δεκαετίες ἐργάζονται γιὰ τὸν ἐπινευαγγελισμό τοῦ λαοῦ.

ΒΑΣ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΕΝΑΣ ΘΕΟΣ

*Ὡ μέσα μου γεννιέται ἓνας Θεός
καὶ τὸ κορμί μου γίνεται ναός,
δὲν εἶναι ὡς πρῶτα φάτνη ταπεινὴ·
μέσα μου λάμπουν ξάστεροι οὐρανοί,*

*τὸ μέτωπό μου λάμπει σὸν ἀστέρι...
Στὸ Θεὸ φανῆτε τώρα, ἦρθεν ἡ ὥρα,
ἀπὸ τ'ἀγνωστα μυστικά σας μέρη,
Μάγοι, φέρτε στὸ Θεὸ τὰ πλούσια δῶρα.*

*Φέρτε μου, Μάγοι -θεία βουλή τὸ γράφει-
τὰ σμύρνα τῆς ἐλπίδας, τὸ λιθάνι
τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης τὸ χρυσάφι!
Μυστήρια τέτοια ἀνθρώπου νοῦς δὲ βάνει!*

*Καὶ σεῖς Θρόνοι πανάχραντοι, ἀγγελούδια,
στὴν καρδιά -στὴν κούνια του- σκυμένα,
μὲ τῆς ἀθανασίας τὰ τραγούδια
ὑμνολογεῖτε ἐσεῖς τὴ θεία γέννα.*

*Μέσα μου λάμπουν ξάστεροι οὐρανοί,
καὶ τὸ κορμί μου φάτνη ταπεινὴ,
βλέπω κι ἀλλάξει, γίνεται ναός·
ὦ! μέσα μου γεννιέται ἓνας Θεός!*

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΛΑΣΠΗ

Τελευταία παρακολουθούμε έκπληκτοι τους πρωταγωνιστές της ελληνικής δημοσιογραφίας, αντί να άσκουν ύπευθυνα, ουσιαστικά και άντικειμενικά το έργο τους, να ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε κάθε είδους άθλιότητα, έκπτωση και λάσπη. Να διυλίζουν διεξοδικά κάθε τι το εύτελές, το εφήμερο, το άρνητικό, το πονηρό και να διαγκωνίζονται για τη μεγιστοποίηση των μαύρων εσόδων τους, καθώς όλα πιά έχουν μια τιμή: Με ένναιψήφιο ποσό δραχμών μπορείς να γίνεις για δυο - τρεις εβδομάδες πρώτο θέμα σε τηλεοπτικό δελτίο, με κάτι λιγότερο μπορείς να εκβιάξεις άθώους και... ενόχους.

Προσφιλές απόφθεγμα των δημοσιογράφων είναι η ρήση «και οι κρίνοντες κρίνονται», από την οποία όμως εξαιρούνται οι ίδιοι. Γιατί κανείς δημοσιογράφος μέχρι σήμερα δεν είχε το κουράγιο, στα πλαίσια τη μοντέρνας βολικής θεωρίας της αυτορρύθμισης και του αυτοελέγχου των μέσων ενημέρωσης, να ελέγχει και αυτούς, τους τὰ πάντα κρίνοντες δημοσιογράφους. Να ακτινογραφήσει το ποιόν τους και τὸ ... πόθεν ἔσχες τους!

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ νοσηρὸ κλίμα δὲν θὰ μπορούσαν νὰ μείνουν ἀπέξω καὶ πολλοὶ λεγόμενοι ἐκκλησιαστικοὶ δημοσιογράφοι (τὸ «λεγόμενοι» ἀμφισβητεῖ, ὄχι μόνο τὸ «δημοσιογράφοι», ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὸ «ἐκκλησιαστικοί», ἀφοῦ πολλοὶ δυσκολεύονται νὰ διακρίνουν ἕνα ἐσπερινὸ ἀπὸ ἕνα εὐχέλαιο καὶ τὰ βαφτίζουν ὅλα «λειτουργίες»!) Ἀσχολοῦνται συνήθως μὲ ὅ, τι ξεφτιλίζει τὴν Ἐκκλησία, βάσει τῶν ὁδηγιῶν ποὺ παίρνουν ἀπὸ τοὺς ἐντολεῖς τους, στοὺς ὁποίους ἐντάσσονται δυστυχῶς μερικὲς φορὲς καὶ κληρικοί.

Ἀλήθεια, πόσοι ἀπὸ μᾶς πληροφορηθήκαμε τὶς πρόσφατες βιοηθικὲς πρωτοβουλίες τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν προστασία τοῦ

θεσμοῦ τοῦ Γάμου καὶ τῆς Οἰκογένειας ἀπὸ τὸ νομοσχέδιο περὶ Ἀνθρώπινης Ἀναπαγωγῆς, ἢ τὶς θέσεις τῆς γιὰ τὴν Εὐθανασία, τὶς Μεταμοσχεύσεις καὶ τὸ Οἰκολογικὸ Πρόβλημα; Πόσοι μάθαμε κάτι γιὰ τὶς δραστηριότητες ἐνδεικτικὰ τοῦ τελευταίου διμήνου, ὅπως τὸ Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὴν Οἰκογένεια, τὸ 4ο Λειτουργικὸ Συνέδριο γιὰ τὸν Γάμο, τὴ 14η Συνδιάσκεψη γιὰ τὶς Αἰρέσεις, τὶς Ἡμερίδες γιὰ τὴν Μετανάστευση, τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Δικονομία, ἢ τὸ Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἄρχισε τὴ λειτουργία του;

Ἰδιαίτερα στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, ἄραγε πληροφορηθήκαμε ὅτι ξεκίνησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, οἱ 4 Συμβουλευτικοὶ Σταθμοὶ κατὰ τῶν ναρκωτικῶν, τὸ 2ο Πρόγραμμα Ἐνοριακῆς Συμβουλευτικῆς Ἰατρικῆς, οἱ 70 Σχολὲς Γονέων, ἐνῶ ἐγκαινιάστηκε ἡ 17η Στέγη Γερόντων, ἕνα μικρὸ δείγμα ἀπὸ τὴν φιλανθρωπικὴ δράση ποὺ ἀσκεῖται χωρὶς φυλετικὲς, θρησκευτικὲς ἢ ἄλλες διακρίσεις καὶ ποὺ ξεπέρασε τὸ 1,5 δισ. δρχ. τὸ 2001 μόνο στὴν Ἀθήνα;

Ἐπιπλέον, πόσοι μάθαμε τὶς ἀσυμβίβαστες εἰλικρινεῖς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὰ ἐθνικὰ μας θέματα ἢ τὶς πρωτοβουλίες τῆς, π.χ. τὸ Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ἐνισχύσεως τοῦ 3ου παιδιοῦ στὴ Θράκη, ποὺ ξεκίνησε μὲ 90 τρίτα παιδιά πρὸς τριετία καὶ ἔφτασε αἰσῶς τὰ 700; Πόσοι συνειδητοποίησαμε ὅτι ἀπὸ τὴν πανταχόθεν βαλλόμενη ἀξιοποίηση τῆς κοιμώμενης ἐναπομένουσας ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἄρχισε ἡ χρηματοδότηση ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας 50 βρεφονηπιακῶν σταθμῶν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα;

Καὶ ὅλα αὐτά, πέραν τοῦ ἀμείωτου πνευματικοῦ τῆς ἔργου. Σίγουρα λίγα ἀπὸ τὰ παραπάνω μάθαμε. Γιατί;

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

Ὁ κινηματογράφος διεδραμάτισε στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ 20ου αἰ. καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερα ἓνα πολὺ σημαντικό ρόλο στὴ διαμόρφωσι καὶ διάδοσι πολιτιστικῶν ἀγαθῶν, ἰδεῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων. Εἴτε μέσῳ τῆς τέχνης, εἴτε μέσῳ τῆς προπαγάνδας ἐπέδρασε ποικιλοτρόπως στὶς συνειδήσεις τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων τῆς δυτικῆς κοινωνίας. Θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς ἀγωγῆς τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων.

Τὰ τελευταῖα χρόνια πληθαίνουν οἱ κινηματογραφικὲς ταινίες, οἱ ὁποῖες ἀσχολοῦνται μὲ φλέγοντα σημερινὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν σκηνοθετῶν καὶ τῶν ταινιῶν ξεχωρίζουν κάποιοι σκηνοθέτες, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἀσχολοῦνται μὲ ἐξ ὀρισμοῦ θλιβερὰ κοινωνικὰ ζητήματα, κατορθώνουν ὁμως μέσα ἀπὸ τὶς ταινίες τους νὰ τὰ προσεγγίζουν μὲ μιὰ θαυμαστὴ αἰσιοδοξία. Ὁ θεατὴς βγαίνει ἀπὸ τὴν αἶθουσα προβολῆς μὲ μιὰ γεῦσι ἐλπίδος καὶ αἰσιοδοξίας, μὲ ἓνα ἄρωμα ἀνωτερότητος, μὲ μιὰ δύναμι νὰ ἀντιμετώπισῃ τὰ δικά του μικρὰ ἢ μεγαλύτερα προβλήματα, ὅπως οἱ ἥρωες τῆς ταινίας ἀντιμετώπισαν καὶ ὑπερέβησαν τὰ δικά τους ἐμπόδια.

Ὡς παραδείγματα τέτοιας νοοτροπίας σκηνοθετῶν ἀναφέρομε ἐνδεικτικῶς τρία ὀνόματα. Χωρὶς νὰ ἐμπνέωνται φανερώς ἀπὸ τὶς χριστιανικὲς ἀξίες, στὶς περισσότερες ἀπὸ αὐτὲς τὶς ταινίες ὑποκρύπτεται ἡ ἐλπίς, ἡ ὁποία «οὐ κατασχίνει» (Ρωμ. 5, 5).

Ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ξεχωρίζουν οἱ σκηνοθέτες Κέν Λόουτς καὶ Μάικ Λη. Ὁ πρῶτος μὲ τὶς ταινίες του «Βροχὴ ἀπὸ πέτρες» καὶ «Τὸ ὄνομά μου εἶναι Τζό». Στὶς ταινίες του περιγράφει τὴν ἀνεργία καὶ τὴν προσπάθεια ἐξευρέσεως ἐργασίας, τὴν μικρὴ ἢ μεγαλύτερα κοινωνικὴ περιθωριοποίησι στὴν σημερινὴ Βρετανία, τὸν ἀλκοολισμό, τὴν ἐκτὸς γάμου μητρότητα, τὴν φτώχεια καὶ τὴν ἐλλειψὶ στέγης καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Ὅλες του οἱ ταινὲς διαπνέονται ἀπὸ μιὰ συμπάθεια πρὸς ὄλους τοὺς ἀποκλήρους καὶ κατατρεγμένους τῆς ζωῆς. Οἱ ἥρωές του παρὰ τὰ

πολλαπλὰ πλήγματα παραμένουν ὄρθιοι καὶ ἀγωνίζονται νὰ ξεπεράσουν τὰ προβλήματά τους. Στὸ τέλος ἔχομε στὶς περισσότερες ταινίες εἴτε ἓνα εὐτυχὲς τέλος, εἴτε μιὰ νότα ἐλπίδος καὶ αἰσιοδοξίας.

Ὁ Μάικ Λη ἔγινε γνωστὸς στὴν Ἑλλάδα κυρίως μὲ τὴν ταινία του «Μυστικὰ καὶ ψέμματα». Αὐτὸν τὸν χειμῶνα παίζεται μιὰ νεωτέρα ταινία του μὲ τὸν τίτλο «Ὅλα ἢ τίποτα». καὶ αὐτὸς ὁ σκηνοθέτης μᾶς παρουσιάζει «φέτες ἀληθινῆς ζωῆς» (Γ. Μπακογιαννόπουλος) μὲ ἥρωες, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσο κοινοὶ καὶ καθημερινοὶ ἄνθρωποι. Ὁ σκηνοθέτης ἐπιμένει κυρίως στὰ ψυχολογικὰ ἐλατήρια τῶν πράξεων καὶ ὄλο του τὸ ἔργο ὄχι μόνον δὲν εἶναι καταθλιπτικὸ, ἀλλὰ ἀποπνέει ἓνα ἄρωμα ἐλπίδος μέσα στὶς ἀρρωστημένες καταστάσεις, τὶς ὁποῖες περιγράφει.

Τέλος, ἀπὸ τὴν Φιλανδία ἓνας ἐξαιρετικὸς σκηνοθέτης, ὁ Ἄκι Καουριμάκι, μᾶς ἔχει προσφέρει δύο θαυμάσιες ταινίες. «Μακρὰ πετοῦν τὰ σύννεφα» παλαιότερα καὶ αὐτὸν τὸν χειμῶνα «Ὁ ἄνθρωπος χωρὶς παρελθόν». Οἱ ταινίες δὲν εἶναι μόνον ἐξαιρετικὰ δείγματα λιτοῦ κινηματογραφικοῦ ὕφους, ἀλλὰ καὶ ἐλεγείες πάνω στὴν ἀνθρώπινη δύναμι γιὰ ὑπέρβασι τῆς φτώχειας, τῆς ἀνεργίας, τῆς περιθωριοποιήσεως, τῆς ἐγκαταλείψεως κα ἀπογνώσεως. Ὁ θεατὴς βγαίνει πλημμυρισμένος ἀπὸ φῶς καὶ ζωὴ, ἐνισχυμένος ἠθικῶς γιὰ τὴν ἀντιμέτωπι τῶν δικῶν του καθημερινῶν προβλημάτων.

Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον ὅτι σκηνοθέτες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπικαλοῦνται εὐθέως τὴν πίστι καὶ τὶς ἀξίες τῶν χριστιανῶν, ἔχουν τόσα χριστιανικὰ στοιχεῖα μέσα στὶς ταινίες τους: Τὴν πίστι (ἔστω στὶς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου), τὴν (ἀνθρώπινη) ἀγάπη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν αἰσιοδοξία γιὰ τὸ μέλλον. Οἱ χριστιανοὶ θεατὲς αὐτῶν τῶν ταινιῶν μπορεῖ νὰ διδαχθῶν καὶ νὰ ἀνακαλύψουν ξανά τὴν τεράστια δύναμι, τὴν ὁποία χορηγεῖ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς στὸν ζῶντα Τριαδικὸ Θεό. «*Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου καὶ ἐλπίσον ἐπ' αὐτὸν*» (Ψαλμ. 36, 5)!

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΠΕΜΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2002

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ **Γ. Β. Μελέτη:** «Κατάβηθι ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ» σελ. 105 - 106. «Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;» σελ. 137 - 139. «Οὐρανοξύστης χωρὶς θεμέλιο», σελ. 313 - 315.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Ἄγγελ. Γ. Σκαρόβελι - Νικολοπούλου:** «Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία σήμερα», σελ. 9 - 12. **Βασ. Ὁρφανόπουλου:** «Τάσεις τῆς Ἐπιστημολογίας κατὰ τὸν 20ο αἰώνα», σελ. 18 - 23 καὶ σελ. 44 - 50. **Ἄθαν. Β. Ἀδραμίδης:** «Τὸ φαινόμενο τοῦ θερμοκηπίου», σελ. 88 - 93. **Λουκᾶ Γ. Χριστοφόρου:** «Ἡ συμπληρωματικότητα ἐπιστήμης καὶ θρησκείας», σελ. 140 - 148. **Π. Σίσκου:** «Περιβάλλον καὶ ποιότητα ζωῆς», σελ. 154 - 160. **Χ. Γιαμβριᾶ:** «Ἡ ἀνθρώπινη πλευρὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας», σελ. 177 - 183. **Γεωργ. Δ. Μαραγκοῦ:** «Τὸ ἔλλειμμα ἠθικῆς καὶ ἡ ἰδιομορφία τῆς σύγχρονης σκέψης», σελ. 254 - 256. **Μιχ. Θ. Μηλίγκου:** «Βιολογικοὶ ἀκροδατισμοί», σελ. 292 - 297.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ: **Βασιλ. Κ. Σταθάκη:** «Ἐν ὄψει τοῦ Νέου Ἔτους», σελ. 1 - 2. **Χριστόφ. Διακόπουλου:** «Ἡ πορεία τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης», σελ. 3 - 5. «Τὰ πνευματικὰ θεμέλια τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης», σελ. 38 - 43. «Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσι μπροστά στὰ διεθνή προβλήματα», σελ. 75 - 78. **Βασιλ. Κ. Σταθάκη:** «Ὁ ἀπολογισμὸς ἐνὸς κοινωνικοπολιτικοῦ πειράματος», σελ. 149 - 153. **Βασ. Σταθάκη:** «Φορολογικὴ ἐλάφρυνση», σελ. 238. «Πρόβλημα δημογραφικόν», σελ. 238. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Κοινωνία παγκοσμιοποιημένη», σελ. 239. **Δρ. Ἀφροδ. Χρ. Ραγιᾶ:** «Συμβολὴ στὰ ὑγιή γηραιά», σελ. 246 - 253. **Pierre Bourdieu - (μετάφρ. Βασ. Ι. Κατσομήτρου):** Τηλεόραση, σελ. 262 - 267. **Β. Κ. Σταθάκη:** «Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς», σελ. 316 - 319. **Δ. Λιαρομάτη:** «Οἱ τρεῖς μεγάλοι ὀλοκληρωτισμοὶ τοῦ 20ου αἰώνα στὴν Εὐρώπη», σελ. 320 - 326.

ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ: **Τιμ. Τιμοθεάδης:** «Ἡ ἐορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν», σελ. 6 - 11. **Β. Κ. Σταθάκη:** «Γρηγόριος Ε΄», σελ. 79 - 80. **Γεωργ. Ἀχ. Παπαδημητρίου:** «Ἡ ἀλήθεια στὴν ἐθνικὴ μας Ἱστορία», σελ. 81 - 84. **Β. Χααραλαμπόπουλου:** «Ρῶσοι ποιητὲς γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων», σελ. 86 - 87. **Γεωργ. Ἀχ. Παπαδημητρίου:** «Ἡ δυναμικὴ τῆς Ἑλληνικῆς διασποράς», σελ. 113 - 116. **Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου:** «Αἵτημα ἱστορικῆς παιδείας», σελ. 163 - 166. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Ὁ Μακεδονικὸς ἀγῶν», σελ. 184 - 189., 217 - 223. **Παν. Γ. Νικολόπουλου:** «Ἡ γνωριμία μας μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ τοὺς Πατέρας», σελ. 209 - 216. **Φιλολ. Δημητρίου:** «Ἔρις μισητῆ», σελ. 224 - 227. **Βασ. Σταθάκη:** «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος στὰ χρόνια τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου», σελ. 241 - 245. **Παν. Γ. Νικολόπουλου:** «Ἡ ἔννοια τοῦ χρέους στὸν πόλεμο τοῦ 1940 - 41», σελ. 280 - 290. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Τὰ δεινὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Κατοχὴ καὶ ὁ Δασμασκηνός», σελ. 298 - 304. **Δημ. Λιαρομάτη:** «Οἱ τρεῖς μεγάλοι ὀλοκληρωτισμοὶ τοῦ 20ου αἰώνα στὴν Εὐρώπη», σελ. 320 - 326.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: **Πανοριμίτη:** «Κληρονομιά», σελ. 25. «Γηραιά», σελ. 60. «Χαιρετισμοί», σελ. 100 - 101. «Τότε καὶ τώρα», σελ. 128. «Πάσχα», σελ. 169 - 170. «Ἐκεῖνοι ποὺ φεύγουν», σελ. 203 - 204. «Καύματα κυνικά», «θερμοκήπιον», σελ. 235. «Μνήμη», σελ. 265. «Μαρτυρίες», σελ. 307. «Εἴμαστε;», σελ. 336.

ΣΧΟΛΙΑ **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Θλιδερὰ ρεκόρ», «Ἡ ἐκκλησία στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς», «Τὸ νόημα τοῦ ἐορταστικοῦ δεκαήμερου», «Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη», «Ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἀκαδημίας», «Τὸ κυνήγι τῆς τύχης», «Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις», «Ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τῆς ὑψηλῆς τέχνης», «Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν», σελ. 102 - 104. «Ἡ

άνησυχία διά τὸ περιβάλλον», «Διαζυγίων συνέπειες», σελ. 129 - 130. «Μιά ὑγιής ἀντίδραση», «Συμπτώματα τηλε-ἐξηρητημένων», «Ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν στὰ γήπεδα», «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Ἡπείρου», «Ἡ αἰτιολόγησι τῆς τρομοκρατίας», «Τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων», σελ. 266 - 268. «Τὸ μέλλον τοῦ Πλανήτη», «Γιὰ ἓνα πνευματικὸ στόχο ζωῆς», «Ἡ ἔνταξι τῆς Κύπρου στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση», σελ. 308 - 309. Εὐθύμιος Βρυζάκης: «Ὁ λόγος περὶ διαφθορᾶς», σελ. 337 - 339.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ Σ.Β. Παπασπυροπούλου: «Ἡ Καινούργια χρονιά», «Θαῦμα αἰώνιον», «Ὁ ἄνθρωπος δὲν πλάστηκε γιὰ τὸ χρῆμα», σελ. 29. «Ἀνθρωπισμὸς καὶ βία», «Ἡ γλώσσα μας», σελ. 63 - 64.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἰωάννη Κ. Τσέντου: «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», «Ἡ Ὑβρις», σελ. 17 - 18. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Ἡ πίστις ὡς βίωμα», σελ. 33 - 37. **Ἰωάννη Κ. Τσέντου:** «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», «Ὁ Διωγμὸς», σελ. 52 - 58, «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», «Ὁ θάνατος», σελ. 122 - 127. **Δρ. Ἰωάννης Κ. Τσέντου:** «Ἀρχαιολατρεία καὶ Νεοπαγανισμὸς», «τὸ Ὑπατον Συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῶν», σελ. 161 - 162. **Ὁ Φιλολάου Δημητρίου:** «Ἡ Ἐτερονομία εἰς τὸν Ἡσίοδον τὸν Βοιωτὸν καὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον», σελ. 190 - 196. **Ἰωάννου Τσέντου:** «Ἡ καταστροφὴ τοῦ Σαραπίου», σελ. 197 - 202.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: Ἐ. Π. Μόσχου: «Τὸ θέατρο τοῦ Κλωντέλ», σελ. 94 - 99, 117 - 121.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: Μάκη Παπαγεωργίου: «Ρεαλιστικὴ τηλεόρασις», σελ. 131 - 134. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Ἡ Διαπόμπησις τῆς ζωῆς», σελ. 131 - 132. **Ἰωάννη Κ. Ἀγγελόπουλου:** «Ἡ τηλεθέασις ὡς πρόβλημα», σελ. 174 - 175. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Ἡ χαμένη τιμὴ τῶν δημοσιογράφων», σελ. 175 - 176. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Κινηματογράφος μαζῶν»,

σελ. 207. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους τῶν περιοδικῶν», σελ. 207 - 208. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Λευκὸς Πολιτισμὸς», σελ. 268 - 269. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Οἱ κατευθυνόμενες εἰδήσεις», σελ. 269 - 270. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Ὁ καλὸς μας φίλος τὸ Internet», σελ. 310. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Δημοσιογράφοι καὶ λάσπη», σελ. 339. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Κινηματογράφος αἰσιοδοξίας», σελ. 340.

ΜΟΡΦΕΣ:

Γ. Θ. Δασκαρόλη: «Ἀπὸ τὸν θετικισμὸ στὸ αἰώνιο» (μνημ. Κωνστ. Κακούρη) σελ. 65 - 74. **Φοῖβου Χριστοδοπούλου:** «Εὐθύμιος Βρυζάκης», σελ. 305.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Γ. Βερίτη: «Τὰ κάλαντα τῆς Σκλαβιάς», σελ. 2. **Δημ. Λιαρομάτη:** «Ἀναχώρησις», σελ. 64. **Ε. Α. Κ.:** «Ζαχαῖε... κατὰ βῆθι», σελ. 93. **Σ. Ι. Ἀρτεμάκη:** «Ἀνθισμένη Ἀνάστασις», σελ. 139. **Δ. Λιαρομάτη:** «25η Μαρτίου», σελ. 153. **Δ. Γ.:** «Παραλλαγές», σελ. 170. **Φίλημ. Καπάσογλου:** «Δόξα τῇ οἰκονομίᾳ σου». **Δ. Α.:** «Διακοπές», σελ. 256. **Στ. Μπολέτσι:** «ΟΧΙ», σελ. 291. **Γ. Βερίτη:** «Δόξα ἐν ὑψίστοις», σελ. 315. **Κ. Παλαμᾶ:** Ἔνας Θεός, σελ. 338.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Πρωτοπρ. Ἰγνατίου Παπασπηλιοπούλου: «Ἀστικὴ πρωτοχρονιά», σελ. 30.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: Δρ. Μιχ. Μηλίγκου: «Ὁ Ὅρκος τοῦ Ἱπποκράτη», σελ. 133 - 134. **Ἄλεξ. Κεβρεκίδη:** «Ἡ πνευματικὴ θεμελίωσις τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης», σελ. 271 - 272. **Παναγ. Ἰω. Χαλμούκου:** «Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν», σελ. 272. **Ἀντ. Γιαμβριά:** «Θρησκευτικὴ μουσικὴ στὰ φεστιβάλ», σελ. 311 - 312.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ: Ἀντώνη Γιαμβριά: «Ἡ μουσικὴ Τέχνη», σελ. 134 - 136.

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑ: Ἰω. Γ. Κατσομήτρου: «Ἡ Χριστιανικὴ Ἔνωσις Ἐπιστημόνων στὴν Βορειοδυτικὴ Μακεδονία», σελ. 263 - 264.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Α΄

Άγάπη.....σελ. 159
 Άγρας τέλος.....σελ. 222
 Άγώνας ταξικός.....σελ. 82
 Άγών Μακεδονικός.....σελ. 272
 Άϊνστάϊν Άλβέρτιο.....σελ. 154
 Άλεξανδρείος Κλήμης.....σελ. 199
 Άμβλώσεις.....σελ. 139, 171
 Άνθρωπισμός.....σελ. 63
 Άξια χριστιανικά.....σελ. 67
 Άρχαιολόγιστρα.....σελ. 197
 Άρχιμήδης.....σελ. 46
 Άστρολογία.....σελ. 49, 50
 Αὐτοδιάθεσις Κυπρίων.....σελ. 102

Β΄

Βιβλίον παιδικόν.....σελ. 10
 Βιοϊατρική.....σελ. 292
 Βίκτωρ Οὐγκώ.....σελ. 85
 Βιολογία καὶ βιοϊατρική.....σελ. 148
 Beethoven J. Van.....σελ. 135
 Vivaldi A.....σελ. 135
 Βρυζάκης Εὐθύμιος.....σελ. 305, 337
 Βυζάντιο.....σελ. 42

Γ΄

Γηρατειά.....σελ. 60
 Γλώσσα.....σελ. 43
 Γρηγόριος ὁ Ε΄.....σελ. 79

Δ΄

Δαμασκηνὸς Ἀρχιεπίσκοπος.....σελ. 27, 298
 Δηλιγιάννης Θεόδ.....σελ. 63
 Δημοσιογραφία.....σελ. 175, 176, 262
 Διαδίκτυον.....σελ. 240
 Διαζύγιον.....σελ. 130, 138
 Διασπορά Ἑλληνική.....σελ. 113, 114
 Διαφημίσεις τηλεοπτικῆς.....σελ. 239
 Δίκαιον.....σελ. 62
 Δουμπιῶτης Ἰωάν.....σελ. 272
 Δραγοῦμης Ἰωάν.....σελ. 223
 Δωδεκαήμερον.....σελ. 27

Ε΄

Εἰρήνη διεθνῆς.....σελ. 5
 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940.....σελ. 241 - 245

Ἐκτρώσεις.....σελ. 26
 Ἑλληνισμός.....σελ. 38, 42, 43
 Elliot T.....σελ. 42
 Ἐνωσις Ἑυρωπαϊκή.....σελ. 75
 Ἐπανάστασις τοῦ 1821.....σελ. 85 - 87
 Ἐπη Ὀμηρικὰ.....σελ. 210
 Ἐπιστήμη καὶ Θερησκεία.....σελ. 140, 155, 183
 Ἐπιστημολογία.....σελ. 18 - 23
 Εὐάγριος.....σελ. 229
 Εὐδαιμονισμός.....σελ. 238
 Εὐρώπη ἑνωμένη.....σελ. 267
 Ἐφημερίδες.....σελ. 240

Θ΄

Θέατρο.....σελ. 94
 Θεογνωσία.....σελ. 225
 Θεοδόσιος Η΄.....σελ. 230
 Θεόφιλος.....σελ. 201, 231
 Θερμοκήπιον.....σελ. 88, 107, 129
 Θερμοπληξία.....σελ. 88
 Θετικισμός.....σελ. 65

Ι΄

Ἰδεῶδες Ἑλληνοχριστιανικόν.....σελ. 104
 Ἰδρύματα ἐρευνητικὰ.....σελ. 179
 Internet.....σελ. 240
 Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.....σελ. 13 - 17, 52 - 58
 Ἰουστίνος ὁ Ἄγιος.....σελ. 226

Κ΄

Καζίνο.....σελ. 63
 Κακούρης Κ.....σελ. 65
 Kant.....σελ. 35, 37
 Κλωντέλ Πῶλ.....σελ. 94
 Κομμουνισμός.....σελ. 149, 320 - 326
 Κοράνι.....σελ. 77
 Κορομηλάς Λάμπρος.....σελ. 218

Λ΄

Λένιν.....σελ. 150
 Λογοκρισία.....σελ. 257
 Λογοτεχνία.....σελ. 9 - 12, 94

Μ΄

Μακεδονία.....σελ. 218, 223
 Μαρκεζίνης Σπ.....σελ. 243

Marix.....σελ. 150
Μελᾶς Παῦλος.....σελ. 220 - 221
Μεταμοσχεύσεις.....σελ. 292
Μετανάστες.....σελ. 114
Μιστράλ.....σελ. 85
Μνήμη.....σελ. 265
Μπαμπινιώτης Γ.....σελ. 104
Μυστικισμός.....σελ. 34 - 35

Ν'

Ναρκομανεῖς.....σελ. 269
Νεοθετικισμός.....σελ. 19
Νόστος.....σελ. 113
Νερό.....σελ. 93

Ο'

Οικογένειες πολύτεκνες.....σελ. 238
"Ομηρος.....σελ. 119, 213
"Ομογένεια Ἑλληνική.....σελ. 116
"Οργάνωση τρομοκρατική.....σελ. 266
"Ορκος τοῦ Ἰπποκράτη.....σελ. 133

Π'

Παγανισμός.....σελ. 200
Παγκοσμιοποίηση.....σελ. 62, 77
Παιδεία.....σελ. 62, 154, 165
Παναγία τῶν Βλαχερνῶν.....σελ. 101
Παναγία Σουμελά.....σελ. 263
Παπαδιαμάντης Ἀλέξ.....σελ. 6
Παπαρηγόπουλος Κ.....σελ. 197
Παπατσώνης Τ. Κ.....σελ. 118
Pascal.....σελ. 142 - 148
Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.....σελ. 215
Πλάτων.....σελ. 262
Πόλεμος 1940.....σελ. 280
Πολιτισμός Εὐρωπαϊκός.....σελ. 267

Σ'

Σαραπεῖον.....σελ. 198
Σέλλεϋ.....σελ. 85
Σεξουαλική ἀγωγή.....σελ. 255
Σκοταδισμός.....σελ. 228
Σοῦτσος.....σελ. 82
Στρατὸς Εὐρωπαϊκός.....σελ. 4
Συνδικαλισμός.....σελ. 128
Συνέδριο νεανικό.....σελ. 236 - 237
Συνθήκη τοῦ Μάαστριχ.....σελ. 115

Τ'

Ταινίες κινηματογραφικές.....σελ. 207
Τεχνολογία.....σελ. 78, 129
Τηλεθέσας.....σελ. 174
Τρομοκρατία.....σελ. 1, 63, 75, 76
Ταϊριντάνης Ἀλέξ.....σελ. 33, 273
Τσολάκογλου.....σελ. 244

Υ'

Υγρότοποι.....σελ. 92
Υλη.....σελ. 142
Υμνος Ἀκάθιστος.....σελ. 100, 103
Υψηλάντης Ἀλέξ.....σελ. 82

Φ'

Φαρισαϊσμός.....σελ. 106
Φαρμάκης Ἰωάννης.....σελ. 80
Feyereband P.....σελ. 45, 48, 50
Φεμινισμός.....σελ. 128
Φουταμενταλισμός.....σελ. 76

Χ'

Χονδρόπουλος Σῶτος.....σελ. 206
Χριστιανισμός.....σελ. 38, 77, 152, 271
Χρῆσανθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος, σελ. 241, 244.

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροῖδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτησίᾳ συνδρομῇ, ἐσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 \$ U.S.A. Ἡ διευθύνουσα ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διδύλοκρῖσιαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Δεκέμβριος 2002

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τις εκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τὸ ἀληθινό του πρόσωπο καὶ
ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου του

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρόυση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998